

Україна:

події,
факти,
коментарі

2013 № 3

Україна: події, факти, коментарі

Інформаційно-аналітичний журнал

Для керівників та працівників інформаційних структур на місцях
№ 3 2013

Засновник

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського

Головний редактор

О. Онищенко, академік НАН України

Редакційна колегія:

В. Горовий, заступник головного редактора

Л. Чуприна, заввідділу оперативної інформації

Т. Гранчак, заввідділу політологічного аналізу

Н. Вітушко, заввідділу електронних технологій обробки інформації

Т. Дубас, заввідділу синтезу соціокультурних мережевих ресурсів

Комп'ютерний дизайн: Г. Булахова

Видається з 01.01.1998 р.

Свідоцтво про державну реєстрацію

КВ № 5358 від 03.08.2001 р.

Виходить двічі на місяць

Матеріали друкуються українською та російською мовами

Редакція залишає за собою право редагувати та скорочувати тексти

Передрук – тільки з дозволу редакції

Адреса редакції:

НБУВ, просп. 40-річчя Жовтня, 3, Київ, 03039, Україна

Тел. (044) 524-25-48, (044) 525-61-03

E-mail: siaz@pochta.ru

www.nbuv.gov.ua/siaz.html

ЗМІСТ

Коротко про головне

Президент В. Янукович відвідує Туркменистан	4

Аналітика

Горова С. «Газпром»: с недоборами – перебор	5

Тарасенко Н. У Криму повернулися до питання про розширення повноважень автономії	12

Левадная С. Борьба с киберпреступностью: подходы разные, результаты неубедительные	22

Кулицький С. Розвиток газової сфери України в контексті останніх зрушень на міжнародних ринках газу	28
(Закінчення. Початок у попередніх випусках)	

Партійна позиція

Пальчук В. Позиція УДАРу – зміна правил гри	37

Тарасова В. Нова опозиційна партія «Справедливість»	44

Потіха А. «Український вибір» В. Медведчука	47

Наука – суспільству

Міжнародне співробітництво в галузі науки і освіти	55
Здобутки української археології	58
Енергоощадні технології	59
Альтернативні джерела енергії	60
Інформаційні технології	61

Питання екології та уникнення техногенних катастроф.....	62
Освіта та кадрове забезпечення в Україні.....	63
Охорона здоров'я.....	63
Наукові видання.....	64
Наука і влада.....	66

До уваги держслужбовця

Струнгар В.

Конституції та конституційний процес: реферативно-бібліографічна база даних Фонду Президентів України.....	70

Президент В. Янукович відвідує Туркменістан

12–14 лютого Президент України В. Янукович перебуває з державним візитом у Туркменістані.

В Ашгабаті під головуванням Президента України В. Януковича та Президента Туркменістану Г. Бердимухамедова відбулися українсько-туркменські переговори в розширеному складі, після завершення яких була підписана Спільна заява про поглиблення відносин дружби і співробітництва між Україною і Туркменістаном.

У присутності Президентів також було підписано ряд інших двосторонніх документів:

- Програма співробітництва між Міністерством закордонних справ України і Міністерством закордонних справ Туркменістану на 2013 рік;

- Меморандум про взаєморозуміння між ПАТ «Національна акціонерна компанія «Нафтогаз України» і Державним концерном «Туркменгаз»;

- Угода про співробітництво між Національним олімпійським комітетом України і Національним олімпійським комітетом Туркменістану;

- Угода про співробітництво у галузі фізичної культури і спорту між Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України і Державним комітетом Туркменістану зі спорту;

- Меморандум про взаєморозуміння між Державною службою фінансового моніторингу України і Міністерством фінансів Туркменістану щодо співробітництва у сфері протидії легалізації (відмиванню) доходів, отриманих злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму;

- Угода між Київською обласною державною адміністрацією України і Хякімликом Ахалського веляяту Туркменістану про торговельно-економічне, науково-технічне і культурне співробітництво;

- Угода між Одеською обласною державною адміністрацією України і Хякімликом Балканського веляяту Туркменістану про торговельно-економічне, науково-технічне і культурне співробітництво (*ICTV* (<http://fakty.ictv.ua/ua/index/read-news/id/1469308>). – 2013. – 11.02).

Аналітика

С. Горвая, науч. сотр. ФПУ НБУВ, канд. наук по соц. коммунікаціям

«Газпром»: с недоборами – перебор...

«Газпром» выставил «Нефтегазу Украины» счет на 7 млрд долл. за недобор газа в 2012 г. В свою очередь, украинская госкомпания утверждает, что в полном объеме в течение года рассчитывалась за импортный газ по счетам, которые направлял «Газпром», и предупреждала российского монополиста о планах сократить закупки. При этом, безусловно, обращает на себя внимание то, что аналогичная ситуация с европейскими потребителями российского газа закончилась уступками «Газпрома». Так, ранее «Газпром» впервые проиграл суд по принципиальному условию международных контрактов – схеме «бери или плати» (take-or-pay) (условия контракта, подразумевающие, что покупатель должен оплатить не менее определенного объема газа вне зависимости от того, сколько он закупил в действительности в рассматриваемый период): венский арбитраж подтвердил право чешской RWE Transgas снижать объемы закупок без штрафов.

«Газпром» и RWE судились по поводу авансовой оплаты невыбранных минимальных годовых объемов газа за 2008–2011 гг. Дело рассматривалось Венским арбитражным судом, сумма иска «Газпрома» составляла 500 млн. долл.

Представители RWE Transgas в суде ссылались на «Дополнение № 1» к контракту на поставки от 15 октября 1998 г. Согласно этому дополнению, компания имеет право на снижение обязательств по отбору газа. «Газпром» считал данное дополнение недействительным.

Источник СМИ в газовой отрасли отметил, что условия take-or-pay при поставках RWE Transgas подразумевают взаимозачет. «Если “Газпром” осуществляет поставки не RWE Transgas, а, например, компании Vemex (контролируемая “Газпромом” чешская компания – газовый оператор), эти объемы также учитываются при расчете take-or-pay с RWE TG, – говорит источник. – То есть поставки другому контрагенту RWE Transgas может записать на свой счет».

Председатель коллегии адвокатов «Ваш юридический поверенный» К. Трапидзе считает, что именно с этим может быть связано решение суда. «Европейское антимонопольное законодательство подразумевает, что при наличии более чем одного покупателя у одного и того же поставщика покупателям предоставляются преференции, – говорит юрист. – И в связи с этим RWE TG может частично отказаться от своих обязательств по take-or-pay за счет другой компании».

В своем официальном пресс-релизе «Газпром» прокомментировал решение австрийского суда следующим образом: «Вынесенное арбитражем решение, позволяющее европейской компании-монополисту на чешском рынке до конца срока действия контракта сохранять свое монопольное положение в Чехии, ограничивая тем самым конкуренцию на рынке ЕС, приобретает особую пикантность в свете того, что Европейская комиссия пристально изучает всю деятельность компании «Газпром» на рынках стран Европейского Союза на предмет соответствия конкурентному законодательству ЕС, обвиняя ее в злоупотреблении доминирующим положением. Вместе с тем арбитраж оставил в силе положение контракта, которое является нарушением европейских императивных норм и создает предпосылки по ограничению конкуренции».

Значительное внимание к данному судебному примеру с участием чешской RWE Transgas обусловлено тем, что впервые европейская Фемида приняла к рассмотрению принцип «бери или плати». В большинстве случаев «Газпром» и энергетические концерны дискутировали на темы изменения формулы цены на газ, сокращения продолжительности контрактов с 15–20 лет до 5–7 лет и продажи части газа по ценам спотового рынка, обычно на 20–30 % дешевле.

Принцип «бери или плати» – это фактически важнейшая составляющая и столп газовой империи России. Обязанность европейских компаний выкупать определенный объем газа является вполне логичной, как и долгосрочные контракты. «Газпром» имеет огромные месторождения газа, на которых работают тысячи скважин, и просто так остановить часть из них, – поскольку вдруг французской или австрийской компании разонравился российский газ, – не получится.

Соответственно, существует четкий план промышленного развития «Газпрома», но, вероятно, Европа хочет сегодня его откорректировать в собственных интересах. Поэтому сегодня «Газпром» яростно защищает свое будущее благополучие. А Европа – пытается сэкономить и не увеличить зависимость от российского газа.

В действительности, как писали СМИ, тому же RWE Transgas грех было жаловаться на условия сотрудничества с «Газпромом». Чешская компания имела на руках гарантированный к выполнению контракт с «Газпромом» на ежегодный выкуп до 2035 г. 9 млрд куб. м – минимальный обязательный выкуп – 90 %.

Одновременно в течение 2008–2011 гг. чехи получали скидки от российского концерна. В 2008 г. «Газпром» разрешил купить 7,61 млрд куб. м (85 %), в 2009 г. – 6,44 млрд (72 %), в 2010 г. RWE Transgas взяла 8,57 млрд (95 %), в 2011 г. – 7,59 млрд куб. м газа (84 %).

Разрекламированное поражение «Газпрома» в австрийском суде – это, во-первых, продолжение глобального противостояния ЕС и «Газпрома». За компанией RWE Transgas откровенно просматривается политика Еврокомиссии.

Как известно, ранее комиссия начала рассмотрение дела против российского монополиста на основании документов, которые были получены во время обысков в офисах энергетических компаний ЕС ровно год назад (<http://news.finance.ua/ru/~2/0/all/2012/10/30/290315>, 30.10.2012).

Судебное решение RWE Transgas имеет еще одну скрытую составляющую – это давний конфликт немецкой материнской компании RWE и «Газпрома», считают в СМИ.

Наконец, третьим интересным нюансом судебного поединка России и Чехии стало то, что «Газпром» проиграл иск, который сам же и подал против RWE Transgas. Поэтому, учитывая все обстоятельства чешского судебного дела против «Газпрома», следует признать, что радость RWE Transgas и европейского сообщества может быть несколько преждевременной.

Кроме того, по информации СМИ, ООО «Газпром экспорт» 8 января 2013 г. обратилось в Торговый суд г. Вены с требованием об отмене вынесенного 4 октября 2012 г. арбитражного решения по спору с компанией «РВЕ Трансгаз» относительно невыполнения условия «бери-или-плати» в контракте на поставку газа в Чехию. Основание для отмены – противоречие вынесенного арбитражного решения публичному порядку, а именно: неправильное применение арбитражем императивных норм европейского конкурентного права, которое влечет противоречие указанного решения праву Европейского Союза. Торговый суд г. Вены в этом случае является компетентной инстанцией, которая может отменить решение арбитража, вынесенное на территории Австрии.

Условия дополнения к контракту, которые арбитраж признал действительными в октябре прошлого года, с момента присоединения Чехии к ЕС, нарушают европейское законодательство о конкуренции, а именно ст. 101 Договора о функционировании ЕС. Решение арбитража имеет явную антигазпромовскую направленность и вынуждает «Газпром экспорт» действовать в противоречии с европейским законодательством (<http://www.gazpromexport.ru/press-center/news/809/>, 18.01.2013).

Одновременно вынесенное арбитражем в октябре решение позволяет RWE Transgas до конца срока действия контракта сохранять свое доминирующее положение в Чехии, ограничивая тем самым конкуренцию. Это также прямо противоречит императивным правовым нормам ЕС, пишут СМИ.

При этом следует обратить внимание на достаточно активное комментирование ситуации относительно судебного решения RWE Transgas экспертами и политологами.

Так, с юридической точки зрения принцип «бери или плати» называет таким, который полностью укладывается в правовую систему и подлежит судебной защите, М. Крючкова, начальник юридического отдела АКБ «Ланта-Банк». «В российской правовой доктрине принцип “бери и плати” сейчас активно используется, например, в электроэнергетике. Причем суды поддерживают поставщиков, требующих с потребителей оплаты неполученного ими

объема электроэнергии, поскольку в контрактах присутствует условие take-or-pay», – рассказывает она.

С помощью принципа «бери или плати» «Газпром» минимизирует риски по сбыту на фоне капиталовложений, которые он вынужден сделать для обеспечения поставок в максимальном объеме. В противном случае он мог бы включить данные риски в формулу ценообразования. Разумеется, европейцам доставляет мало радости обязательство платить «Газпрому» миллиарды долларов за продукт, который они не потребляют.

«Газпром» подстраховывается по объемам поставок, – считает аналитик «Инвесткафе» Ю. Войтович. – Условие “бери или плати” может привести к определенным потерям для потребителей российского газа, что особенно актуально для европейских потребителей, так как общее потребление газа в Европе сейчас снижается. А потому те объемы, которые указаны в долгосрочных контрактах “Газпрома” с европейскими потребителями, могут оказаться невостребованными».

Партнер компании «Налоговик» Д. Липатов в своем комментарии отметил, что практика, по которой поставщик газа страхуется от убытков, в любом случае получая гарантированный доход, является вполне нормальным явлением. Но сейчас арбитры сформировали не очень положительный для «Газпрома» прецедент. «В Европе судебные решения не являются источником права, как и в России, но при толковании правовых норм им уделяют пристальное внимание», – поясняет эксперт. При этом Д. Липатов не исключает, что и другие покупатели «Газпрома» обратятся с иском к своему поставщику о взыскании «переплаченных сумм» по контракту «бери или плати».

Президент РФ В. Путин говорил, что использование такой схемы на внешних рынках является обоснованным. Но теперь Россия является членом ВТО, поэтому деление «Газпромом» покупателей на «своих» и «не своих» очень не понравится европейским покупателям газа, считает Д. Липатов. «В этом смысле к России могут быть предъявлены претензии через арбитражные органы ВТО, а решение венских арбитров – первое предупреждение для нас», – прогнозирует эксперт (<http://vz.ru/economy/2012/10/24/604059.html>, 24.10.2012).

По мнению Н. Авакяна из финансовой компании Aforex, для «Газпрома» было бы неразумно упорствовать в вопросах уступок в отношении своих ключевых клиентов. «Крайне опасно было бы проводить упорную политику по отстаиванию подобных условий (“бери или плати”), поскольку европейские потребители могут попросту и вовсе отказаться от российского газа и переориентироваться на поставщиков с Ближнего Востока и из Африки», – рассуждает он.

Международные договоры – это всегда компромисс. «Вопрос не в пунктах, которые можно истолковать тем или иным образом, а в политическом заказе на российскую компанию, как убедительно показывает прибалтийский пример», – отмечает ведущий аналитик компании «Альпари» М. Крылов.

Суть «атаки на «Газпром», по его словам, заключается в том, что европейцы нашли ответ на относительно высокие цены, которые ложатся на плечи потребителей: претензии Европы – это претензии европейских государств по отношению к акционерной компании. «Шансы на выигрыш в этом случае будут, только если “Газпром” на переговорах станет упираться на сложившиеся коммерческие отношения и использовать дружеские связи. Это расхочется с идеологией прозрачности сделок и может вызвать дополнительные упреки», – считает М. Крылов.

Разбирательств можно ожидать практически везде, где международное право использовало такие договоры, в том числе в Болгарии, Эстонии, Венгрии, Латвии, Литве, Польше и Словакии. «Недовольство вызывает не только попытка “Газпрома” привязать цену газа к стоимости нефти, но и вполне естественная для нас практика раздела рынка на сегменты с отсутствием единой ценовой политики», – указывает аналитик (<http://vz.ru/economy/2012/10/24/604059.html>, 24.10.2012).

Директор по развитию бизнеса в странах СНГ агентства Argus В. Мищенко говорит, что после победы в суде RWE TG другие контрагенты «Газпрома» попробуют воспользоваться ситуацией. «Будет попытка политического давления, – считает эксперт. – Но решаться все будет через суд, а здесь все будет зависеть от конкретных условий договоров».

В. Мищенко отмечает, что эпоха глобального доминирования контрактов с жесткими условиями заканчивается. «И это касается не только “Газпрома”, – считает эксперт. – Привязка газовых цен к нефти, как и условия “бери или плати”, уходят в прошлое. Сейчас наступает время более мягких договоренностей» (<http://www.gazeta.ru/financial/2012/10/24/4823329.shtml>, 24.10.2012).

В статье Forbes, как сообщают СМИ, говорится о том, что с точки зрения коммерческой отдачи «Газпром» не в состоянии быть тем, кем предписывает ему быть президент России В. Путин. Который ясно дал понять ЕС, что считает «Газпром» стратегическим объектом российского государства. Причина – конкуренция сланцевого газа. Если В. Путин лишь отмахнется от ЕС и не подкрепит свои заявления весомыми действиями, не вложит больше средств и господдержку в расширение глобальных амбиций «Газпрома», то компанию ожидает медленная и мучительная рыночная смерть.

По мнению издания, главная проблема «Газпрома» состоит в том, что его левая рука не знает, что делает правая. С одной стороны, это газовый монолит, продвигающий позиции Кремля. С другой – это игрок на рынке с миноритарными акционерами, который должен внимательно следить за изменениями, делая только разумные и экономически эффективные вложения.

Под воздействием широкомасштабной добычи сланцевого газа рынок сильно изменился. России не удастся удержать свои мировые позиции, если она будет продолжать играть на повышение. Международные нефтяные компании с удовольствием вкладывают капитал в добычу дешевого сланцевого

газа в США, производство сжиженного природного газа на Ближнем Востоке и в Западной Африке, считает Forbes.

В результате единственным путем к выживанию в новом газовом мире для «Газпрома» будет инкорпорация с Кремлем, говорится в статье. Стратегические инвестиции в компанию придется делать на каждом шагу. «Газпром» не только ограничен в плане капитала, ситуация с акциями компании в энергетическом секторе на мировом рынке была самой худшей в прошлом году. Оставшиеся 35 трлн куб. м газа находятся в труднодоступных местах на Ямале, Дальнем Востоке и Восточной Сибири, что делает его добычу очень дорогостоящей.

По мнению автора материала, естественный выход, когда не хватает денег и технологий для разработки газовых месторождений, – предложить международным нефтяным компаниям привлекательные условия в области налогов, пошлин, арендных платежей, а также освобождение от экспортного налога. Между тем Россия находится далеко не на первом месте среди стран, с которыми международные нефтяные компании хотят иметь дело, отмечает автор, упоминая «пагубные экономические и политические условия для газового бизнеса».

Не случайно первым ударом, нанесенным в ответ на начало расследования ЕС, стала не угроза сократить поставки газа в Европу, а попытка использовать свою экспортную монополию в России, чтобы приостановить закупки газа у таких независимых производителей, как «Новатэк» и «Лукойл», продолжает обозреватель.

Он видит следующие основные векторы дальнейших действий «Газпрома» и российского государства. Во-первых, В. Путин продолжит полностью отвергать справедливость расследования Еврокомиссии. Во-вторых, будут продвигаться основные проекты по южноевропейскому направлению, в первую очередь «Южный поток», чтобы скрыть самые очевидные геополитические слабые места «Газпрома» (<http://argumentua.com/novosti/vmesto-mirovogo-liderstva-gazprom-mozhet-ozhidat-muchitel'naya-rynochnaya-smert-smi>, 14.09.2012).

Единственным способом для «Газпрома» приблизиться к своим целям будет отказ от коммерческой логики развития, разрушенной сланцевой революцией, и полный переход в руки российского государства, утверждает автор статьи.

«Путин хорошо знает: если «Газпром» утратит свои позиции, то побочного эффекта от этого будет вполне достаточно, чтобы он сам потерял свой пост», – полагает автор публикации. Другого пути у В. Путина и А. Миллера нет, считает он.

СМИ обращают внимание на то, что ранее «Газпрому» удавалось решать споры относительно условия контрактов на досудебном уровне. В течение 2011–2012 гг. российская газовая монополия пошла на уступки не один раз – скидки получили компании PremiumGas, Edison, Sinergie Italiane, EGL, GDF Suez, Wingas, SPP, Botas, EON.

Также «Газпром» удовлетворил просьбу Болгарии, Румынии, Эстонии, Латвии, Словакии – эти страны получали скидку в размере 10–30 %.

И ранее, в посткризисные 2009–2010 гг., Россия проявляла лояльность ко всем странам ЕС и позволяла сокращать закупки газа. Собственно, это касалось принципа «бери или плати». Показательным был пример голландской компании Gastera, которой Россия позволила выкупить 50 % газа от объема «бери или плати» по цене спотового рынка. Правда, это касалось лишь 2 млрд куб. м топлива.

При этом СМИ писали о том, что, на самом деле только одна Украина «сиротливо» не получила никакого бонуса от «Газпрома» за многолетнее сотрудничество (<http://news.finance.ua/ru/~2/0/all/2012/10/30/290315>, 30.10.2012).

СМИ информировали читателей о том, что Украина также жаловалась на систему take-or-pay. По контракту, срок которого истекает в 2019 г., Украина должна закупать 52 млрд куб. м газа в год, но в середине июня «Нефтегаз Украины» подал заявку на 2013 г. лишь на 27 млрд куб. м.

Глава «Газпрома» А. Миллер говорил, что «Нефтегаз» в соответствии с этими условиями должен в любом случае оплачивать не менее 33 млрд куб. м. Плюс возможные штрафные санкции: если закупки Украины уже в текущем году составят 27 млрд куб. м, сумма штрафов за недобор может достичь 2 млрд долл. Штрафы за 2013 г. с учетом роста цен будут еще больше (<http://www.gazeta.ru/financial/2012/10/24/4823329.shtml>, 24.10.2012).

В контексте вышесказанного обращает на себя внимание, что в статье The Washington Post отмечается: ни одна страна не была более связанной с проблемными состояниями «Газпрома», чем Украина. И ни одна страна не имела так мало успеха в борьбе с «Газпромом». «На протяжении десятилетия “Газпром” и его доходы были важнейшей финансовой поддержкой системы, построенной Владимиром Путиным. Теперь эта поддержка столкнулась с проблемами из-за резкого снижения цен на газ во всем мире. Но еще не понятно принесет ли это облегчение Украине. По сути Россия использует энергетические беды Украины для того, чтобы надежно закрепить страну в орбите Москвы, – отмечает американское издание. – Отношения были сложными почти с самого начала независимости 21 год назад. Дважды “Газпром” отрезал подачу газа в Украину. “Газпром” широко рассматривают как главную движущую силу коррупции здесь (в Украине. – Ред.)... И «Газпром» был важнейшим инструментом часто агрессивной политики Путина относительно большого соседа России», – добавляет The Washington Post.

Украина, которая зависит от природного газа как топлива, «с треском провалила» свои усилия вылепить интеллектуальную энергетическую политику. Об этом говорится в последнем отчете US-Ukraine Foundation во главе с бывшим топ-менеджером Chevron, а ныне экспертом в Центре стратегических и международных исследований Э. Чоу. «Основной причиной являются непрозрачные деловые практики, ведущие к распространенной и массовой кор-

рупции в энергетическом секторе», – отметил Э. Чоу в отчете (<http://argumentua.com/novosti/ukraina-mozhet-stat-poslednim-rynkom-vzyatym-rossiei-v-plen>, 22.10.2012).

«Перед лицом огромных затрат экспортный бизнес “Газпрома” расплывется. Это дает большинству европейских покупателей широкий простор для переговоров. Но это может заставить “Газпром” еще больше давить на Украину, которая может стать последним рынком, взятым Россией в плен», – говорится в статье.

При этом обращает на себя внимание информация в СМИ о том, что НАК «Нефтегаз Украины» рассмотрела обращение ОАО «Газпром» об оплате стоимости невыбранных в 2012 г. объемов природного газа и будет решать все вопросы, связанные с выполнением контракта, в соответствии с его условиями. «30 января 2013 г. компания “Нефтегаз Украины” направила ответ ОАО “Газпром”. Все вопросы, связанные с выполнением контракта, будут решаться в соответствии с его условиями», – говорится в распространенном сообщении управления по связям с общественностью госхолдинга (<http://podrobnosti.ua/economy/2013/01/31/885151.html>, 31.01.2013).

Ранее министр энергетики и угольной промышленности Украины Э. Ставицкий сообщил, что юристы изучают требования российского «Газпрома» к «Нефтегазу» относительно выплаты 7 млрд долл. за недобор природного газа в 2012 г., исходя из предусмотренного контрактами требования «бери или плати».

По словам министра, Украина выполнила все свои обязательства по контракту с юридической точки зрения и оплатила весь потребленный газ.

В контексте рассмотрения долгосрочной стратегии формирования отношений между Россией и Украиной представляется логичным солидаризироваться с надеждой министра юстиции Украины А. Лавриновича касательно того, что «Газпром» и НАК «Нефтегаз Украины» смогут избежать судебных разбирательств и урегулируют спорные вопросы путем переговорного процесса. Такое решение диктуют интересы обеих стран.

Н. Тарасенко, мол. наук. співроб. СІАЗ НБУВ

У Криму повернулися до питання про розширення повноважень автономії

Суперечки про статус Криму точаться з часів здобуття Україною незалежності та проведення кримського референдуму 20 січня 1991 р., на якому мешканці півострова висловилися за надання йому статусу автономної рес-

публіки у складі України. Із прийняттям Закону України «Про відновлення Кримської АРСР» у лютому 1991 р., Верховна Рада Криму прийняла декларацію «Про державну самостійність Республіки Крим», а 6 травня 1992 р. – Конституцію Республіки Крим, яка, серед іншого, визначала Крим як самостійну державу, що перебуває з Україною у конфедеративних відносинах. Ці документи суперечили тодішньому законодавству України, тому їх було скасовано Верховною Радою України 17 березня 1995 р. після затяжних конфліктів на півострові.

Конституція Криму від 4 квітня 1996 р. знову проголосила Верховну Раду АРК законодавчим органом і визначила порядок виборів депутатів до неї. Оскільки ці норми суперечили новій Конституції України 1996 р., виникла необхідність визначення статусу АРК. Це завдання було розв'язано ухваленням та затвердженням чинної нині Конституції АРК від 23 грудня 1998 р.

Сьогодні Автономна Республіка Крим (АРК) є автономною адміністративно-територіальною одиницею у складі України. Її Конституція має статус закону України і не може суперечити Основному закону. Зміст правового статусу АРК закріплено в ст. 134–139 Конституції України, яка визначає Автономну Республіку Крим як невід'ємну складову України, що в межах визначених Конституцією України повноважень вирішує питання, віднесені до її відання. Будь-які зміни чи доповнення до Конституції АРК, хоча й можуть внесені більшістю голосів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, але повинні бути затверджені Верховною Радою України.

До питання про розширення повноважень автономної республіки повернувся влітку минулого року, після призначення на посаду голови Ради міністрів Криму А. Могильова. При Верховній Раді АРК було створено робочу групу, до якої увійшли депутати, експерти, науковці та економісти. Однак, попри заяви про те, що пропозиції групи будуть готові вже за два місяці, робота над їх розробкою і досі не завершена. «Для розширення повноважень Криму необхідно внесення змін до Конституції України. Ось чому процес протікає не так швидко, як хотілося б. Всі наші напрацювання потрібно звести в єдиний документ, після чого ми відправимо його А. Могильову. Якщо у нього не буде жодних зауважень, він направить проект на голосування в кримський парламент. Потім документ розгляне Конституційна Асамблея під головуванням першого Президента Л. Кравчука», – повідомив депутат кримського парламенту Ю. Фікс.

В основному запропоновані зміни стосуються розширення економічних повноважень Криму. Влада півострова хоче отримати право самостійної законодавчої ініціативи. Це потрібно для того, щоб Верховна Рада Криму могла сама розробляти й затверджувати інвестиційні проекти, а також виділяти кошти на їх реалізацію.

Пропозиції щодо проекту змін до Конституції Криму сконцентрувалися на трьох напрямках. Як повідомив Ю. Фікс, «мова йде про те, щоб Конституція

АРК була нарівні з Конституцією України, щоб норми всіх законодавчих актів, які приймаються в країні, узгоджувалися з Конституцією Криму в частині повноважень автономії. Другий документ – це наше бачення розділу “Автономна Республіка Крим” у проєкті майбутньої Конституції України, а третій – пропозиції, як наповнити повноваження автономії реальним змістом». За словами депутата, робоча група прагнуче добитися того, щоб Верховна Рада Криму мала право законодавчої ініціативи у тій частині, що стосується реалізації повноважень автономії.

Черговим приводом для заяв щодо розширення прав автономії стало святкування 22-ї річниці референдуму, на якому було прийнято рішення про автономний статус республіки. Голова Верховної Ради АРК В. Константинов підтвердив, що робота, розпочата влітку, ведеться. Спікер кримського парламенту зазначив, що, зважаючи на статус Автономної Республіки Крим, члени Конституційної Асамблеї запропонували кримському парламенту підготувати конкретні пропозиції щодо модернізації Конституції України в частині, що стосується повноважень АРК.

«Виходячи з досвіду кримського регіоналізму, я також запропонував наше колективне бачення змін десятого розділу Конституції України, який стосується автономії, і одинадцятого розділу, який порушує питання місцевого самоврядування. Сьогодні потрібно захистити місцеве самоврядування від тиску бюрократії, олігархії, покласти край комерціалізації охорони здоров'я та освіти», – сказав він.

«Ми повинні виробити пропозиції щодо внесення змін до Конституції України, які стосуються, насамперед, наділення Верховної Ради автономії правом законодавчої ініціативи в парламенті країни; надання права власності на майно, що належить Криму; врегулювання правових засад делегування автономії окремих державних повноважень, що дасть змогу скоротити видатки й спростити бюрократичні процедури, усунути дублювання діяльності відомств і загалом підвищити ефективність державного управління», – заявив В. Константинов.

«Законои, що ухвалюються Верховною Радою, не завжди враховують існування автономії. Крім того, виникають певні незручності з тими центральними органами влади, представництва яких є у Криму і які припускаються паралелізму у своїх діях з органами влади автономії. Ми все це пропонуємо змінити», – сказав заступник голови парламенту Криму Г. Іоффе. За його словами, Президент В. Янукович розуміє необхідність цих змін, а тому проблем з їх впровадженням бути не повинно.

Голова експертної ради при Раді міністрів АРК, глава асоціації політологів Криму О. Форманчук наголосив, що право законодавчої ініціативи потрібне місцевій владі задля розробки на місці законопроектів, які б допомагали розвиватися Криму. У першу чергу йдеться про економіку та соціальну сферу. Він зазначив, що півострів «входить у дуже важливу для Європи так звану Се-

редземно-Чорноморську зону економічного співробітництва, де діють кілька регіональних міжнародних організацій. Кримська автономія могла б більш активно використовувати своє становище і сприяти різноманітним видам співпраці».

Також влада півострова планує на вищому законодавчому рівні вирішити давно наболіле питання про власність на землю, щоб у майбутньому уникнути самозахоплення.

Цікавим аспектом пропозицій кримської влади щодо зміни статусу автономії стало повернення до ідеї створення на півострові офшорної зони, що обговорювалася ще в період президентства Л. Кучми. Зокрема, депутат Верховної Ради України Л. Миримський, обраний по округу в Сімферополі, заявив, що Крим як автономія, може претендувати і на автономний статус в економіці. «Крим повинен сам розподіляти свої фінансові потоки. Україна могла б зробити Крим своєю офшорною територією. Багато хто виводить гроші в іноземні офшори. Виводили б в Крим, і офшор дав би приплив інвестицій до Криму. Однак зробити з Криму офшор, як, наприклад, на Кіпрі, буде дуже складно. Для цього необхідно внести зміни до Конституції. Щоб це зробити, необхідно не менше 300 голосів у парламенті. Крім того, цю пропозицію ще має підтримати Президент», – пояснив депутат.

Політолог Т. Березовець сумнівається, що ідея Л. Миримського буде підтримана: «Знадобилося б якщо не схвалення, то розуміння з боку МВФ, Світового банку, урядів найсильніших держав. Не думаю, що це можливо». Він зазначив, що ідея офшорної зони в Криму може трансформуватися в проєкт спеціальної економічної зони: «На сьогодні кримські еліти, як кажуть, захищені донецькою командою. Всі мало-мальськи важливі посади зайняті земляками В. Януковича. Розширення економічних повноважень автономії великого ризику для Києва сьогодні не несе – там усюди свої люди. Більш того, структури, близькі до Президента, теоретично можуть розглядати спеціальну економічну зону в Криму як свій плацдарм на майбутнє. У 2015 р. президентські вибори».

Крім того, експерти наголошують, що на офіційному рівні ідею створення з Криму офшорної зони всіляко спростовують і виступають проти таких пропозицій. «Універсального рецепту відродження економічного потенціалу, курортного та сільськогосподарського комплексів Криму не існує. Це шлях довгих і системних перетворень – крок за кроком, реформа за реформою. У нас є концепція розвитку, яку поетапно реалізує робоча група. А ідеї перетворення Криму в офшор – маніловщина чистої води. Подібні висловлювання є банальним популізмом. Політики повинні розуміти, що гучні заяви не мають ніякого відношення до реального підвищення добробуту жителів півострова й розвитку Криму», – говорить голова Ради міністрів Криму А. Могильов.

Керівництво Верховної Ради Криму також скептично ставиться до ідеї створення офшорної зони. «Влада республіки говорить про розширення еко-

номічних повноважень автономії. І ми рішуче відмітаємо всілякого роду політичні спекуляції, розмови про сепаратизм і нібито відділення Криму від України. Більшість депутатів також не поділяють авантюристичні заяви деяких політиків про плани щодо перетворення Криму в якусь подобу офшорної зони. У кримському співтоваристві ця ідея сприймається не інакше як популістська», – пояснив голова Верховної Ради АР Крим В. Константинов.

Але, за його словами, зараз є важливіша проблема. «Вперше за 22 роки існування незалежної України до парламенту пройшла партія, у програмі якої є положення про ліквідацію Автономної Республіки Крим. Я маю на увазі «Свободу». Сподіваюся, що цим небезпечним планам не судилося збутися, тим не менш загроза зберігається», – зазначив кримський політик.

У «Свободі» ж заявляють, що тема розширення автономії безпосередньо пов'язана з провалом передвиборної кампанії ПР у Криму. «Тепер вони знову намагаються “замилити” очі виборцям, витягаючи із шафи старі нафталінові одешинки автономізаторів», – підкреслив голова кримської організації ВО «Свобода», народний депутат України Е. Леонов, додавши, що «Свобода» послідовно вимагає «підвищення адміністративного статусу Кримського півострова до рівня нормальної української області (включаючи Севастополь)». «Автономія потрібна тільки корумпованим чиновникам, щоб витратити дотації з Держбюджету України на кабінети, автомобілі, надбавки до своїх астрономічних зарплат і пільг», – переконаний Е. Леонов.

«Свободівці» кажуть, що про ліквідацію автономії мова не йде. «Ми, також як інші, хочемо підвищити статус Криму. Але Україна – унітарна держава. Тому Крим не може отримати право самостійно ухвалювати закони. В інших країнах є такі приклади. Але там подібного роду автономії є національними, а не територіальними. Крим повинен стати такою ж звичайною областю, як, наприклад, Донецька», – пояснив заступник голови ВО «Свобода» Ю. Сиротюк. За його словами, це в рази заощадить бюджетні гроші. «Менше буде витрачатися на утримання апарату Радміну і парламенту. Але все це мають вирішувати не депутати, а народ на референдумі», – підсумував Ю. Сиротюк.

На думку експертів, заяви опозиціонерів не більше ніж політична гра. «Ім потрібно звернути на себе увагу. Та й голосів для їх пропозицій в парламенті просто не знайдеться. Централізована модель управління Кримом, на мій погляд, влаштовує всіх», – вважає політолог В. Фесенко.

Представники НУ – НС заявили, що ініціатива керівництва АРК щодо узгодження прийнятих законів України з нормами Конституції автономії «буде означати конфедеративні зв'язки України із Кримом». «Фактично це вихід Криму зі складу України, що нинішньою Конституцією не допускається!» – заявив Ю. Ключковський. Він нагадав, що реалізація цієї ініціативи стосується зміни I розділу Конституції та вимагає проведення всеукраїнського референдуму.

На переконання заступника голови УНП Я. Джджика, «надання Криму додаткових повноважень може спричинити ланцюгову реакцію, коли інші регіони теж намагатимуться повторити “кримський прецедент”. «Тоді в Україні може з’явитися не лише власне Придністров’я, а й Південна Осетія та Абхазія», – застеріг депутат.

Водночас свою підтримку ідеї розширення повноважень кримської автономії висловив рух «Український вибір» В. Медведчука. З приводу наміру Верховної Ради Криму розробити пропозиції щодо внесення змін до Конституції України відносно надання Верховній Раді автономії права законодавчої ініціативи в парламенті країни, прес-служба руху зазначає, що Крим – абсолютно особливий регіон, який повинен мати особливий статус. Проте це далеко не єдиний регіон, який можна визнати унікальним за природними особливостями, етнічному складу населення і т. п. Але навіть якщо говорити про менш специфічні регіони (чи в кордонах нинішніх областей, або понятих ширше), то в кожного з них є свої географічні, історичні, економічні, культурні, лінгвістичні й інші особливості. «Український вибір» відзначає, що іншим регіонам необхідно також порушувати питання прав.

Навіть у рамках унітарного устрою повноваження Криму швидше є нормою для європейських унітарних держав, а повноваження областей і зовсім не можуть розглядатися як серйозні. А можна ще пригадати Київ і Севастополь, які, за волею законодавця, залишилися, по суті, без самоврядування.

У цілому заяву голови кримського парламенту можна вважати ще одним сигналом до проведення дійсно серйозної дискусії відносно прав і повноважень місцевого і регіонального самоврядування. «Український вибір» закликає представників влади всіх рівнів, політиків, експертів і громадських діячів включитися в цей процес.

Серія матеріалів, що стосуються теми розширення автономії Криму, з’явилася й у кримських ЗМІ. Зокрема місцевий соціолог Н. Кисельова наводить результати досліджень, згідно з якими 44,7 % жителів півострова виступають за розширення повноважень АРК. «Повноваження Автономної Республіки Крим залишають бажати кращого, у той час як у багатьох європейських автономіях працює схема розширеного формату повноважень», – резюмує вона. Цю ж тезу повторює голова ради Таврійського інституту регіонального розвитку А. Клименко, заявляючи про необхідність перегляду Конституції АРК. «Вважаю, що потрібно переосмислити всю 22-річну історію Кримської автономії заново і виходити на нову редакцію Конституції», – підкреслює він.

За словами члена президії Верховної Ради Криму «регіонала» В. Кличникова, «за 15 років існування останнього варіанта кримської Конституції, враховуючи нинішнє дуже динамічне життя, у цьому документі вже визріли певні зміни». Насамперед, вважає депутат, вони мають стосуватися питань майна, яким автономія розпоряджається, але не володіє. Слід уточнити формулювання стосовно застосування мов, а також взаємин із центром, однак не чіпати

добре прописаний, на думку В. Кличникова, економічний блок. «Я б сказав – потрібні суттєві поправки. Але нічого такого, щоб кардинально змінило цей документ», – зазначив В. Кличников.

Не прогнозує якихось радикальних змін у кримській Конституції і політолог А. Никифоров. На його думку, цей документ насамперед гарантує Криму «певні ритуали та антураж» автономії, що подобаються як місцевим політикам і чиновникам, так і їхнім колегам загальнонаціонального рівня, які на якийсь час випали з великої політики. Водночас А. Никифоров вважає, що нині будь-які зміни в кримській Конституції навряд чи вплинуть на ситуацію. «Політичні настрої нині такі, причому, не лише в Криму, що загалом ніхто за законом та Конституцією, власне, і не живе. Тому написати щось більш красиво, напевно, можна. Але принципово розширити повноваження автономії ніхто не дасть. Але, навіть, якщо і дадуть, то виконувати це, користуватися цими розширеними повноваженнями просто нікому», – вважає А. Никифоров. За його словами, нинішня кримська політична еліта перебуває під контролем «донецьких» із Києва.

Лунають також певні побоювання щодо розширення прав автономії. Як повідомив народний депутат V та VI скликань, кримчанин В. Кисельов, для схвалення нової редакції Конституції Криму у Верховній Раді необхідно мати 300 голосів, щоб внести зміни в 10-й розділ Конституції України, що стосується Криму. «Маючи досвід роботи в парламенті, вважаю, що нинішня Верховна Рада не проголосує за подібні зміни. У той же час є політичні сили, зокрема, “Свобода”, які будуть використовувати дану тему, щоб піднімати питання про ліквідацію автономії як такої. Тому на даний момент я б не піднімав це питання. А то буде ще гірше, ніж є», – зазначив В. Кисельов.

Водночас координатор Народного фронту «Севастополь – Крим – Росія» В. Подьячий, який нещодавно програв судовий процес про скасування чинної Конституції АРК, переконаний, що де-юре в Криму одночасно діє аж три конституції автономії. За його словами, насправді кримський парламент не ухвалював жодних рішень щодо скасування основних законів Криму в редакціях 6 травня 1992 р. і 1 листопада 1995 р. – це протиправно, як вважає В. Подьячий, зробив офіційний Київ. «Якщо не скасовані ці дві конституції і нині діє ще й третя, то я доходжу висновку, що таким чином формально чинні всі три конституції – 92, 95 і 98 років», – заявив В. Подьячий.

Утім, багато експертів говорять, що для Криму важливий не так статус, як розв’язання болючих для місцевих громад проблем, і передусім, земельних і міжнаціональних, які прямо пов’язані з облаштуванням кримських татарів, багато з яких після повернення з депортації живуть на межі бідності. Нещодавно колишній прем’єр-міністр автономії, а тепер депутат Верховної Ради від УДАРу С. Куніцин заявив, що на початку 90-х через те, що мало хто звертав увагу на потреби цього народу, мало не спалахнула громадянська війна. «Тоді ми стояли, фактично, на межі громадянської війни. Тим більше, що

у Чечні війна тривала, і це впливало на кримських татар. Ми великими зусиллями уникли конфлікту», – сказав він.

Нині ситуація не така гаряча, але також складна: часто виникають сутички на національному чи релігійному ґрунті, а кримські татари, які прагнуть відновлення своєї національної автономії у складі України, заявляють, що влада останнім часом зовсім відвернулася від вирішення їхніх проблем.

«Я не знаю у світі іншої держави, де так наочно виявляється дискримінація корінного народу, як в Україні», – заявив голова кримськотатарського меджлісу, народний депутат із фракції «Батьківщина» М. Джемілев. Для прикладу він навів державний бюджет-2013, у якому закладено менше 11 млн грн на програми репатріантів за мінімальної потреби у вісім разів більше.

Залишається гострою і земельна проблема. С. Куніцин, незважаючи на скептичне ставлення більшості кримських політиків до можливого створення кримськотатарської автономії, вважає, що років через 50 кримські татари «можуть стати більшістю» в регіоні, і тоді це питання може серйозно постати перед Україною. «Кримські татари еволюційним шляхом прагнуть до автономії», – сказав він.

Лідер фракції «Курултай-Рух» у кримському парламенті, перший заступник голови меджлісу кримськотатарського народу Р. Чубаров говорить, що насправді жодна етнічна спільнота Криму, жодна складова частина кримського суспільства не задоволена нинішньою автономією. Разом з тим, вважає депутат, існує необхідність серйозно врегулювати правові підвалини Кримської автономії. «Треба думати про Конституцію АРК, закласти у ній такі правові механізми, які б надавали можливість реальної співучасті в управлінні Кримом кожній зі складових етнічних спільнот кримського суспільства – українському, кримськотатарському і російському соціуму», – переконаний Р. Чубаров.

Голова Комітету з моніторингу свободи слова в Криму, кореспондент «Радіо Свобода» на півострові В. Притула вважає, що ставити сьогодні питання про ліквідацію кримської автономії нереально – це значить загострювати певний конфлікт, це політична провокація для привернення уваги, це абсолютно недоцільно й нереально. «Я думаю, що доцільніше ставити питання про модернізацію цієї автономії. Вона має стати більш відкритою та демократичною, щоб делегувати частину повноважень офіційного Сімферополя на місцеві громади, трансформувати цю автономію, щоб вона набрала більше кримсько-татарських ознак, щоб вона враховувала те, що кримські татари – це корінний народ цього регіону, який не має за межами цього регіону іншої батьківщини. Зрозуміло, що ця трансформація має проходити в широкому діалозі усіх етнічних та мовних громад Криму та у діалозі Києва та Сімферополя», – переконаний експерт.

Провідні міжнародні організації та моніторингові служби, які детально вивчали ситуацію в Криму, після проведення досліджень сформулювали своє бачення. Зокрема, Комітет ООН з ліквідації расової дискримінації у вересні

2011 р. опублікував звіт по Україні, де висловив занепокоєння у зв'язку з відсутністю законодавчої бази, яка передбачала би гарантії прав та свобод корінних народів та національних меншин, що містяться в ст. 11 та 92 Конституції України.

Інша міжнародна структура – Європейський комітет Ради Європи проти расизму і нетолерантності (ЄКРН) у лютому 2012 р. вказав у звіті, що кримські татари потерпають від утисків і дискримінації одразу по трьох лініях. По-перше, як раніше депортований народ, права якого не відновлено, по-друге, як корінний народ, чії права не забезпечені, і по-третє, як мусульмани у зв'язку з тенденцією до зростання ісламофобії. ЄКРН, крім того, порекомендував українській владі провести ретельні дослідження становища кримських татар у всіх сферах життя, щоб визначити конкретні проблеми, з якими вони стикаються.

Європейська комісія у звіті по Україні, опублікованому в травні 2012 р. заважила, що представники ромів і кримських татар продовжують повідомляти про випадки дискримінації на основі національності або етнічного походження. «Україна має переглянути своє національне законодавство у сфері захисту осіб, які належать до національних меншин для врахування рекомендацій Європейської комісії проти расизму та нетерпимості, а також Комітету міністрів Ради Європи щодо застосування Європейської хартії регіональних мов та мов меншин», – ідеться в документі Єврокомісії.

Останнім часом проблематика нацменшин та корінних народів в Україні стає дедалі більш актуальною. Про це свідчать і результати соціологічного опитування, проведеного Київським міжнародним інститутом соціології. Так, за даними дослідження, 49,9 % респондентів вважають, що в Україні існує дискримінація. Серед них приблизно третина вважає, що це відбувається за етнічною ознакою. Тим часом представники влади Криму говорять, що роблять для кримських татар дуже багато. «Земельна проблема у нас не має національного забарвлення і вона буде вирішена, як тільки з неї буде зняте політичне та етнічне нашарування. А темпи фінансування програм допомоги репатріантам не такі, як хотілося б, через об'єктивні економічні причини, через кризу», – заявив віце-спікер кримського парламенту, член Партії регіонів Г. Іоффе.

Ще однією стороною, яка часто провокувала міжнаціональні сутички, були проросійські активісти, що прагнули об'єднання з Росією. Однак їхній вплив останнім часом практично зійшов нанівець. З цим погоджується й Г. Іоффе: «На жаль, це було у сучасній історії Криму, але це вже історія. Якщо зараз і є такі політики, то вони – на маргінесі». На його думку, міжнаціональна ситуація в Криму загалом стабільна.

Водночас, незважаючи на те що, за даними кримського уряду, автономія воєни минулого року стала лідером по Україні із залучення капітальних інвестицій (надійшло понад 15 млрд грн), а показник залучення прямих іноземних інвестицій зріс на 15 %, до 1,4 млрд дол., економіка Криму все ще лишається

дотаційною. Ситуація з інвестуванням також може незабаром змінитися в гірший бік – у грудні авторитетна служба кредитних рейтингів Standard & Poor's змінила прогноз рейтингів для Криму зі «стабільного» на «негативний». Однак довгостроковий рейтинг був підтверджений на рівні «В».

Багато проблем пов'язано з м. Севастополь, який, будучи невід'ємною частиною Криму, насправді впродовж 20 років живе окремим від автономії життям. У першу чергу, це обумовлено особливим статусом міста, що є головною базою російського Чорноморського флоту.

Якщо за часів СРСР закрите місто-фортеця безперервно підживлювалось ресурсами союзного бюджету, то з розподілом Чорноморського флоту, коли Москва перейшла на оренду флотських земель міста, Севастополь розраховує виключно на український бюджет, з якого саме на розвиток міста останнім часом вдається спрямовувати не більше 12–14 %.

За офіційними даними Мінекономіки України, за дев'ять місяців 2012 р. Севастополь – 27-й серед 27-ми регіонів країни за економічним розвитком та 21-й за інвестиційною діяльністю. У Севастополі зафіксовано скорочення обсягу промислового виробництва, у занепаді перебувають морегосподарський і сільськогосподарський комплекси. Офіційна статистика фіксує погіршення криміногенної ситуації у місті.

Місцеві аналітики сходяться на тому, що поточний стан справ у місті є результатом багаторічного конфлікту, який повністю охопив як політичне життя міста, так і його соціально-економічне буття. Ідеться про тривалі та масштабні махінації у сфері земельного законодавства, різноманітні політичні демарші міськради на адресу парламенту країни, про вкрай повільний розвиток туризму, численні екологічні скандали та, як наслідок, незадовільну екологічну ситуацію в акваторії міста-бази.

Міську картину доповнюють регулярні російсько-українські суперечки щодо діяльності Чорноморського флоту, включаючи акції протесту жителів міста біля його штабу та багаторічну тяганину з інвентаризацією орендованих Росією земель, а також гучні та, як правило, провокативні політичні акції про-російських організацій.

Ці проблеми забезпечують Севастополю сталий імідж «міста-конфлікту», тому воно поки що залишається непривабливим для потенційних інвесторів. Як результат, місто дуже важко заробляє собі на життя, щороку отримуючи державні дотації, частка яких, за даними голови міста В. Яцуби, у 2012 р. становила понад 40 % від бюджетного фінансування Севастополя. «До міста продовжують ставитись як до військової бази. З одного боку, збереження флотських традицій зігриває душу. Але з іншого боку, такий імідж гальмує економіку міста. Думаю, повернути у місто потужний радянський ВПК у найближчі 50 років не вдасться. Але ми таки хочемо підняти місто економічно, щоб не ходити з простягнутою рукою», – сказав В. Яцуба в інтерв'ю на місцевому телебаченні.

Г. Іоффе вважає, що економічні проблеми Криму можна вирішити лише за умови реального розширення прав автономії. «Я впевнений, що у перспективі Крим буде здатен себе забезпечити за рахунок того, що всі повноваження, які сьогодні закріплені у Конституції автономії, виконуватимуться. На жаль, сьогодні діє так звана поправка І. Зайця, яка робить з нашої Конституції не спеціальний, а другорядний закон. Це не дає можливості Криму стати самодостатнім регіоном», – сказав віце-спікер.

Водночас, на думку народного депутата від Партії регіонів Б. Дейча, питання про переписування Конституції АРК не є необхідним. «На мою думку, потрібно виконувати ту Конституцію, яка є нині. Вона дає необхідні права та обов'язки. Потрібно писати не нову Конституцію, а домагатися, щоб чинна Конституція на цьому етапі виконувалася всіма органами влади», – вважає Б. Дейч.

Отже, судячи із заяв кримської влади, законопроект про розширення повноважень автономії має всі шанси на народження. Утім, шанси на його втілення виглядають непевними з огляду на те, що в новому складі Верховної Ради опозиційні сили отримали 40 % місць. Вони не тільки не підтримують ініціативи щодо розширення повноважень Криму, але, як, наприклад, представники партії «Свобода», пропонують скасувати автономію Криму, перевівши півострів у статус пересічної української області. На думку експертів, не виключено, що питання розширення повноважень Криму влада знову спробує відкласти, принаймні до чергової передвиборної кампанії.

С. Левадная, соб. кор. «СІАЗ» НБУВ

Борьба с киберпреступностью: подходы разные, результаты неубедительные

В последнее время проблема киберпреступности приобрела глобальный масштаб, а убытки от деятельности кибермошенников достигли десятков миллиардов долларов. Для противостояния кибермошенникам создаются специальные подразделения и структуры. Их полномочия постоянно расширяют, а технические возможности усиливают. Последний пример – Европейский центр борьбы с киберпреступностью (European Cybercrime Centre, EC3), который заработал в начале 2013 г. В Гааге состоялась официальная церемония его открытия. Новая структура призвана оказывать информационную, оперативную и экспертную поддержку расследованиям на региональном и междуна-

родном уровнях. ЕСЗ будет функционировать на базе Европола (блог «Лаборатории Касперского»).

Данная организация учреждена в рамках реализации стратегии внутренней безопасности ЕС, принятой три года назад, и имеет на своем вооружении новейшие технологии. Новую команду составили лучшие специалисты Европола, а также академические и security-эксперты из стран-участниц Евросоюза.

Как подчеркнула на церемонии открытия еврокомиссар по внутренним делам С. Мальстрем, «новые технологии стали важной частью повседневной жизни граждан ЕС, компаний, организаций и властей», но «вместе с нашей растущей зависимостью от этих технологий возрастают также и возможности для преступников... Наша задача состоит в том, чтобы сделать киберпространство безопасным».

По словам еврокомиссара, решение разместить такой центр в Гааге связано с тем, что расположенный здесь Европол «уже проделал огромную работу по борьбе с киберпреступностью». Она привела в пример масштабную операцию прошлого года «Икар», в ходе которой были вычислены 273 педофила в 23 странах ЕС и 113 их них – арестованы. «Сегодня хороший день для Европы. Открывая Европейский центр по борьбе с киберпреступностью, мы посылаем сигнал киберпреступникам, что мы придем за ними», – заявила С. Мальстрем (http://rus.ruvr.ru/2013_01_11/V-shtab-kvartire-Evropola-v-Gaage-otkrilsja-centr-po-borbe-s-kiberprestupnostju, 11.01.2013).

Соответственно, ЕСЗ будет заниматься сбором и обработкой данных по киберинцидентам на территории Европы, производить экспертную оценку интернет-угроз, стимулировать информационный обмен, разрабатывать и насаждать передовые методы профилактики и расследования киберпреступлений, растить новые кадры, оказывать помощь правоохранительным и судебным органам, а также координировать совместные действия заинтересованных сторон, направленные на повышение уровня безопасности в европейском киберпространстве.

В развитие международного сотрудничества на церемонии открытия ЕСЗ было подписано совместное заявление Европола и Иммиграционной и таможенной полиции США (Immigrations and Customs Enforcement, ICE), в котором обе стороны выразили свою готовность объединить усилия в борьбе с киберпреступностью: оказывать друг другу необходимую техподдержку, проводить совместные тренинги, обмениваться соответствующей информацией.

Объекты внимания ЕСЗ пока ограничены тремя видами преступной деятельности в Интернете. Это организованное онлайн-мошенничество, причиняющее большой ущерб финансовым организациям и их клиентам; распространение детской порнографии, кибератаки на ключевые инфраструктуры и информационные системы.

При этом, по оценке Европола, количество махинаций с платежными картами европейских эмитентов в последние годы уменьшилось – благодаря применению передовых технологий защиты финансовых операций, в первую очередь Chip-and-PIN (<http://www.cybersecurity.ru/crypto/168161.html>, 17.01.2013). Систему защиты от киберпреступности усиливает и Пентагон. Система борьбы с преступностью Cyber Command будет усилена пятикратным увеличением штата в связи с ростом угроз информационной безопасности правительства США, сообщают СМИ.

Его система была основана три года назад и насчитывает 900 штатных сотрудников. Решение о расширении штата было принято после нескольких успешных кибератак, вследствие которых были уничтожены данные 30 тыс. компьютеров одной из нефтяных компаний.

Согласно информации СМИ, планируется формирование трех направлений системы Cyber Command: защита компьютерных систем, включающая безопасность электросетей и прочей инфраструктуры, внешнеполитические защитные действия, а также защита внутренних сетей оборонных структур.

По словам министра обороны США Л. Панетты, если не предпринять меры сейчас, в дальнейшем потребуются более существенные вложения.

В Украине борьба с киберпреступностью ведется прежде всего в рамках осуществления национальных проектов. Так, Нацбанк Украины работает над усовершенствованием дистанционного банковского обслуживания клиентов. Об этом в ходе презентации проекта «Противодействие киберпреступности» заявил заместитель главы НБУ Валерий Прохоренко. По его словам, это связано с вопросами киберпреступности. «Улучшение нормативной базы работы систем дистанционного банковского обслуживания требует, в частности, большей регламентации взаимодействия между клиентом и банком при появлении признаков несанкционированного списания средств клиента», – отметил финансист. Он добавил, что на законодательном уровне банкам могут быть даны полномочия блокировать тот или иной платеж при определенных обстоятельствах (<http://rus.for-ua.com/economics/2013/02/05/161547.html>, 5.02.2013).

Кроме того, по сообщению В. Прохоренка, Нацбанк будет разрабатывать и внедрять правила построения банками систем дистанционного обслуживания, создавать условия для равноправного и всестороннего рассмотрения возможных спорных ситуаций между клиентом и банком.

Данный вопрос является актуальным, поскольку, как информируют СМИ, в минувшем году мошеннические транзакции в системах «Клиент-Банк» обошлись украинским финансистам и держателям счетов в сумму, превышающую 116 млн грн. 75 % украденных средств удалось вернуть законным владельцам. Эти цифры были озвучены на киевской пресс-конференции «Результаты борьбы с киберпреступностью в Украине. Статистическая информация 2012–2013 гг.», проведенной украинской Межбанковской ассоциацией членом

платежных систем (ЕМА) и управлением по борьбе с киберпреступностью МВД Украины. Эксперты отметили, что с августа 2012 г. уровень мошенничества, связанного с Интернетом и системами «Клиент-Банк», резко повысился. Количество махинаций с платежными картами в Интернете за минувший год увеличилось в три раза.

Наряду с этим в Украине приобретает остроту также и проблема скимминга. По данным ЕМА, в прошлом году местные блюстители правопорядка обнаружили в банкоматах 80 считывающих устройств-скиммеров, снабженных видеокамерой, в 2011 г. – 45. В России, как отмечают эксперты, количество таких находок за год также возросло более чем на 480 % (http://cripo.com.ua/index.php?sect_id=10&aid=150323, 8.02.2013).

Заместитель начальника управления по борьбе с киберпреступностью МВД Украины Л. Тимченко также обращает внимание на то, что сегодня интенсивно развивается мошенничество в системе дистанционного банковского обслуживания (ДБО). «Из 139 фактов, зафиксированных нами за 2012 г., сумма возвращенных средств на банковские карты – более 87 млн грн. Сумма причиненного ущерба – 116 млн грн. То есть, по данным МВД, возмещено более 75 % средств, которые возвращены на счета пострадавших сторон», – отметил Л. Тимченко.

Банкам, которые принимают участие в оперативном обмене информацией о случаях мошенничества, за последний год в совокупности удалось сохранить лишь на скимминге и на подлимитных операциях около 490 тыс. евро и 8 млн евро на ДБО. Кроме того, значительные убытки клиентов в размере сотен тысяч евро были предупреждены по операциям в украинских торговых сетях и использовании платежных карт в Интернете, – говорят эксперты, иллюстрируя цифрами выгоду использования системы Exchange-online.

В то же время банкиры неохотно делятся информацией о том, каким именно образом действует система межбанковского обмена информацией и не нарушает ли она право клиентов на конфиденциальность. Как пояснил директор Межбанковской ассоциации членов платежных систем А. Карпов, коллизии с Законом «О защите персональных данных» нет, поскольку ассоциация получила сертификат о регистрации базы данных Exchange-online и одобрила кодекс корпоративного поведения относительно использования информации в системе, предварительно согласовав эти вопросы с НБУ (<http://proit.com.ua/article/technology/2013/02/04/171009.html>, 4.02.2013).

Обращает на себя внимание также инициатива финансовых учреждений по активизации и усилению борьбы против киберпреступников, поделился в своей публикации исполнительный директор Независимой ассоциации банков Украины (НАБУ) С. Мамедов. Эта тема стала главной на последнем заседании Комитета по вопросам банковской инфраструктуры и платежных систем Независимой ассоциации банков Украины, которая представляет абсолютное боль-

шинство банков, работающих в Украине. Теперь НАБУ планирует предложить комплекс системных мероприятий с участием Национального банка Украины, Министерства внутренних дел Украины, Национальной академии МВД Украины и др. Это национальная кампания «Противодействие киберпреступности». Ее лозунг «Ваша внимательность является лучшей защитой».

НАБУ предлагает создать единую систему обмена информацией о случаях киберпреступлений под эгидой Национального банка Украины. Туда будут стекаться все данные о таких нарушениях от финансово-кредитных учреждений. На их основе можно создавать информационные базы с «черными списками», например, вредоносных программ и инструкции для реагирования. Большим плюсом такой базы, считает эксперт, является обезличивание источников информации, что обезопасит банки от репутационных и других потерь, а следовательно, делает их заинтересованными в том, чтобы «делиться» этой конфиденциальной информацией с другими.

Во-вторых, курсы обучения для работников служб безопасности банков НАБУ совместно с Национальной академией МВД Украины и управлением по борьбе с киберпреступностью. Предлагается подумать о сертификации таких специалистов, что может стать своеобразной гарантией профессионального уровня банковских «безопасников», считает эксперт.

В-третьих, запуск сайта «Антикибер» НАБУ совместно с МВД Украины, который призван аккумулировать максимальное количество информации о преступлениях и будет ориентирован прежде всего на пользователей финансовых услуг, подчеркивал С. Мамедов.

В-четвертых, НАБУ совместно с партнерами предлагает совершенствовать украинское законодательство в области борьбы с киберпреступностью и выходить с общими предложениями на Национальный банк Украины, который имеет право законодательной инициативы.

В-пятых, НАБУ планирует активизировать сотрудничество с Национальным техническим университетом «Киевская политехника» для стимулирования создания инновационных проектов в области IT-технологий, в частности в области информационной и кибернетической безопасности банков (http://tristar.com.ua/2/art/kiberprestupnost_mojno_ostanovit_tolko_sovmestny-mi_usilliami_29738.html, 31.01.2012).

В Независимой ассоциации банков Украины убеждены: совместными усилиями, при комплексном подходе всех заинтересованных сторон удастся значительно эффективнее бороться с кибермошенниками, пишут СМИ.

Наряду со сложившейся в Украине ситуацией с мошенничествами в финансовой сфере, обращает на себя внимание и очень настораживает информация о том, что Украина может стать единственной страной с наивысшим уровнем интеллектуального пиратства. Так, Международный альянс интеллектуальной собственности (ИПА) рекомендует присвоить Украине статус Priority Foreign

Country и немедленно приостановить право Украины на получение льгот по «Обобщенной системе преференций». Об этом говорится в сообщении ПРА.

В ближайшее время это предложение должно рассмотреть и принять решение торговое представительство США.

На данный момент Украине присвоен статус Priority Watch List вместе с Аргентиной, Чили, Китаем, Коста-Рикой, Индией, Индонезией и Россией. Статуса Priority Foreign не имеет ни одна страна.

«Среди проблем Украины свирепствующее пиратство онлайн и обычных товаров, правительственные решения против законопослушных членов общества, а не против мошенников и повсеместное использование нелегально-го программного обеспечения на предприятиях и в правительственных организациях», – говорится в сообщении (<http://novosti.ua/economic/68530>, 8.02.2013).

В ПРА также подчеркивают, что уровень пиратства и защиты лицензионных прав ухудшились за последние два года. «Широко распространено в Украине как бесплатное, так и платное скачивание музыки и фильмов. Многие рынки и уличные киоски в Украине по-прежнему изобилуют нелегальными копиями музыкальных записей, фильмов и программного обеспечения всех видов», – отмечает ПРА.

Здесь следует напомнить, что в сентябре 2012 г. рабочая группа Конгресса США по противодействию международному пиратству признала Украину наряду с Россией и Китаем «наиболее пиратскими странами». Недостаточное соблюдение прав интеллектуальной собственности в этих странах наносит значительный ущерб американским авторам и экономике в целом.

При этом в среде экспертов Украина считается очень заметным центром хакерства, наряду с Россией, Бразилией, Китаем и в меньшей степени Индией.

Таким образом, из материалов СМИ, опубликованных в последнее время, можно сделать три вывода: первый связан с тем, что в соответствии с ранее сформированными тенденциями киберпреступность в Украине развивается. В СМИ очень мало упоминаний об успешной борьбе с этим видом преступности правоохранных органов.

Второй вывод состоит в том, что заинтересованные структуры, прежде всего банковские, очень медленно организуют совместные действия против данного вида преступников.

И, наконец, третий вывод может быть связан с тем, что организованная борьба против международной киберпреступности в Европе приобрела организационные формы. И, к сожалению, в этих организационных структурах не фигурирует Украина.

Розвиток газової сфери України в контексті останніх зрушень на міжнародних ринках газу

(Закінчення. Початок у попередніх випусках)

Шляхи послаблення залежності української економіки від поставок газу з Росії і проблеми їх реалізації

Складна історія «газових» українсько-російських відносин, взаємні претензії сторін стосовно ціни та обсягів газу, що постачається російським «Газпромом» до України, а також відсутність реальних результатів у пошуках компромісу в цьому питанні стали поштовхом до початку реалізації органами державної влади й управління України ряду заходів із забезпечення належної диверсифікації джерел постачання газу в Україну та зниження рівня газомостності вітчизняної економіки. Ці заходи різняться між собою можливим терміном своєї реалізації, потребою в інвестиціях та інших ресурсах тощо. Необхідно також наголосити, що зазначені заходи вже тією певною перейшли у площину практичної реалізації.

Зокрема, вельми знаковим явищем стала закупівля першої невеликої партії газу, що надійшла в Україну у реверсному режимі, у німецької енергетичної компанії RWE. В ефірі телеканалу «Інтер» на той час міністр енергетики й вугільної промисловості України Ю. Бойко заявив, що навесні 2012 р. було підписано контракт на 5 млрд куб. м газу з цією німецькою компанією й підтвердив інформацію про те, що Україна закуповує європейський газ на 40–70 дол. дешевше, ніж у «Газпрому». Причому оскільки вартість німецького газу прив'язана до цін спотового газу, то влітку, коли спотові ціни нижчі, українська сторона, за словами Ю. Бойка, сподівається, що газ, який закуповуватиметься у RWE, буде дешевший на 100 дол. США від ціни російських поставок.

Зазначені 5 млрд куб. м газу у RWE буде закуплено до травня 2013 р. За повідомленнями ж ЗМІ, у Міністерстві енергетики та вугільної промисловості розраховують довести до кінця 2013 р. обсяг закупівель палива в компанії RWE до 8 млрд куб. м, замінивши ним російський газ, який купує Україна дорожче.

Спочатку, за повідомленнями ЗМІ, Україна розраховувала транспортувати газ, закуповуваний у RWE, через територію Словаччини. Але вже навесні заступник голови НАК «Нафтогаз України» В. Чупрун заявив, що російський

«Газпром» перешкоджає прийняттю словацькою транспортною компанією Eustream рішення про реверс газу. Після досягнення Україною домовленості про поставки німецького газу словацька сторона одержала від російської монополії попередження про можливе скорочення обсягів транзиту через її територію. Пізніше дозвіл на реекспорт від Словаччини вдалося одержати за допомогою Єврокомісії, але виникли й технічні перешкоди – для організації поставок необхідно було будівництво реверсивної перемички вартістю 18–20 млн дол. На сьогодні угода з RWE про поставки газу через територію Польщі підписана до початку травня 2013 р., але надалі контракт буде продовжений до кінця 2013 р., зазначили в німецькій компанії. У Міненерго говорять, що до кінця 2013 р. розраховують поставити до 8 млрд куб. м газу. Причому поставки з Росії повинні скоротитися з 27,5 млрд куб. м 2012 р. до 19,5 млрд куб. м у 2013 р. Економія «Нафтогазу» від скорочення закупівель російського газу сягне 1,7 млрд дол. на рік, відзначає голова правління альянсу «Нова енергія України» В. Боровик. Утім, наведена економія коштів видається надто оптимістичною.

Щоправда, деякі інші ЗМІ, з посиланням на неназваних експертів, зазначають, що тарифи RWE повинні бути приблизно на 10 % дешевше порівняно з «газпромівськими» і становити приблизно 380–390 дол. за 1 тис. куб. м. За попередніми оцінками, якщо в 2013 р. Україна буде закуповувати за німецьким контрактом 4–5 млрд куб. м газу, то в підсумку вдасться заощадити близько 150 млн дол. на рік. Така оцінка видається дещо заниженою. Узагалі обсяги очікуваної економії «Нафтогазу» від контракту з RWE залежить від багатьох факторів, і наведені вище експертні оцінки мабуть становлять її оптимістичний та песимістичний варіанти.

Водночас у деяких ЗМІ наголошується, що сьогодні насосні станції на українсько-польському кордоні можуть пропускати лише 4,38 млрд куб. м блакитного палива на рік. Тому наростити обсяги закупівель газу в Європі Україна не зможе через технологічні проблеми. Тобто потрібно добудувати магістралі. А для цього, відзначають аналітики, потрібно домовлятися з угорцями й словаками. Так, директор енергетичних програм Центру «Номос» М. Гончар зазначає, що ще 8 млрд куб. м газу потенційно можна імпортувати через Угорщину та Словаччину в разі будівництва інтерконекторів, що вимагатиме інвестицій у розмірі 18–20 млн дол.

Утім, восени 2012 р. на той час міністр енергетики й вугільної промисловості країни Ю. Бойко розповів на телеканалі «Інтер», що Україна з 2013 р. почне приймати поставки газу від німецької компанії RWE через територію Угорщини.

Крім того, експерти звертають увагу на принципову можливість отримувати Україною газ й через територію Румунії. Так, ще у вересні 2012 р. заступник головного інженера ДК «Укртрансгаз» О. Михалевич під час міжнародного форуму, що відбувався у Києві, повідомив, що українська газотранспортна

система (ГТС) уже готова до реверсного приймання газу з Європи в обсязі до 5 млрд куб. м на рік. Михалевич також уточнив, що без істотних додаткових капіталовкладень обсяг реверсних поставок газу в Україну може бути збільшений до 20 млрд куб. м щорічно. Тоді ж єврокомісар з питань енергетики Г. Еттінгер повідомив, що реверсні поставки газу – зі Словаччини в Україну – можливі менше ніж за два роки. Тому експерти не виключають, що Україна зможе закуповувати на європейських спотових ринках та імпортувати через територію Словаччини до 20 млрд куб. м природного газу на рік, починаючи з 2015–2016 рр.

Таким чином, саме реверсні поставки в Україну газу з території європейських країн є тим джерелом, яке вже у короткостроковому періоді можуть дещо послабити залежність вітчизняної економіки від російського «Газпрому». Причому організація таких поставок вимагає доволі незначних інвестицій у технічне переобладнання газотранспортної інфраструктури. А основними факторами, що обмежують реверсні поставки газу в Україну з території європейських країн, є організаційно-правові, у тому числі політика російського «Газпрому».

Адже відомо, що спочатку Україна розраховувала транспортувати газ, закуповуваний у RWE, через територію Словаччини. Але вже навесні 2012 р. заступник голови НАК «Нафтогаз України» В. Чупрун заявив, що російський «Газпром» перешкоджає прийняттю словацькою транспортною компанією Eustream рішення про реверс газу. Словацька компанія Eustream у 2008 р. уклала з «Газпромом» угоду про транзит газу через територію Словаччини на період до 2028 р. на умовах, за яких їй треба погоджувати з «Газпромом» доступ інших компаній до своєї газотранспортної системи. Після досягнення Україною домовленості про поставки німецького газу словацька сторона одержала від російської монополії попередження про можливе скорочення обсягів транзиту через її територію. Пізніше українській стороні дозвіл на реекспорт від Словаччини вдалося одержати за допомогою Єврокомісії.

Достемно можна пригадати, що восени 2012 р. в інтерв'ю «Урядовому кур'єрові» посол Азербайджану в Україні Є. Мадатлі заявив, що з 2017 р. Азербайджан почне експортувати в Україну свій газ. Поставки почнуться з 2 млрд куб. м і поступово сягнуть 5 млрд куб. м. За його словами, ці обсяги головним чином будуть поставлятися по Трансанатолійському газопроводу (TANAP) (тобто через територію болгарії та Румунії. – Автор). Це буде не тільки азербайджанський, але й туркменський газ.

Отже, перспективи реверсних поставок газу з території європейських країн багато в чому залежать від позицій Євросоюзу, тобто мають вирішуватись у «трикутнику» Україна – Росія – ЄС. Недарма російська сторона виступає проти участі України у Європейському енергетичному співтоваристві та участі європейців у міжнародному консорціумі з керування українською ГТС. Як заявив посол Росії в Україні М. Зурабов, створення такого консорціуму передба-

час врегулювання питання, пов'язаного з тими обмеженнями, які містяться у так званих другому й третьому енергопакетах, що не дають можливості «Газпрому» бути учасником цього газового консорціуму без якоїсь внутрішньої реструктуризації. Це ж неприйнятно для російської сторони. При цьому посол зазначив, що якщо Україна прагне вирішити питання про ціну газу шляхом створення консорціуму, то їй необхідно ліквідувати ці перешкоди.

З іншого боку, ще на початку 2012 р. комісар Євросоюзу з питань розширення і європейської політики сусідства Ш. Фюле заявив, що будь-яка газова угода між Києвом і Москвою повинна гарантувати виконання Україною її зобов'язань перед Енергетичним співтовариством.

Серйозність намірів України щодо послаблення її газової залежності від Росії визнають й незалежні російські експерти. Зокрема, партнер консалтингової компанії Rusenergy М. Крутіхін вважає, що мета України – знизити, причому радикально, поставки газу з Росії – цілком досяжна. Але тільки через три-чотири роки. «Для цього необхідно підвищити споживання вугілля електростанціями й наростити поставки газу з Євросоюзу, – уточнює він. – Плюс можливе будівництво прийомного терміналу для скрапленого природного газу (СПГ). Але поки знизити потреби нижче 22 млрд куб. м на рік ніяк не вийде».

Відомо, що ціна російського газу для України на рівні 160 дол. за 1 тис. куб. м можлива за умови приєднання нашої держави до Митного союзу. Однак керівник енергетичного напрямку Smart Holding О. Тимофеев зазначає: «Якщо ми отримаємо цю інтеграційну знижку, можна забути про власний видобуток складних вуглеводів, можна забути про шельф, бо вони не будуть економічно доцільними при ціні газу у 150–200 дол. Але ця інтеграційна знижка діятиме лише кілька років, бо у «Газпрому» існує політика рівнодоходності – він хоче усім своїм споживачам, включно навіть із Росією, подавати газ за ціною, співвідотною із європейськими споживачами. «Газпром» потребує величезних інвестицій. Ефективність цієї компанії – це взагалі окрема розмова». Водночас, як каже представник Smart Holding, для енергетичної галузі України, для бізнесу найкращим був би європейський, а не східний напрям інтеграції, попри очевидні тимчасові вигоди від повернення до низької ціни на газ. «Найбільш прийнятний сценарій для бізнесу, безумовно, є орієнтація на європейську ціну, яка є міксом контрактової та спотової ціни. У довгостроковій перспективі ми розраховуємо на рівень цієї ціни у 300 дол. за 1 тис. куб. м. Бізнесу також вигідна орієнтація на європейські стандарти в енергетичній політиці, тому що для Європи ці стандарти – це диверсифікація, енергонезалежність та конкуренція», – каже О. Тимофеев.

Із наведеною аргументацією важко не погодитись. Адже, як зазначалось вище, старі родовища газу в Росії вичерпуються, а освоєння нових родовищ вимагає величезних капіталовкладень. По суті, ера дешевого російського газу доходить кінця як така, й Україні не доцільно йти на поступки Росії у

стратегічних питаннях розвитку національної економіки заради коротко-часної знижки ціни на російський газ. Тим більше що сама Україна володіє значними запасами вуглеводнів. Як повідомляється на сайті НАК «Нафтогаз України», потенційні ресурси природного газу становлять 5,4 трлн куб. м, газового конденсату – понад 400 млн т, нафти – 850 млн т.

Заступник виконавчого директора Міжнародного енергетичного агентства Р. Джонс, виступаючи на Міжнародному симпозиумі «Нетрадиційний природний газ: стратегії енергетичної безпеки України», висловив оцінку, що в Україні запаси нетрадиційного газу можуть становити до 5 трлн куб. м, й уточнив, що основну частину нетрадиційного газу в Україні становить шахтний метан – понад 3 трлн куб. м, а запаси сланцевого газу оцінюють у 1,3 трлн куб. м. При цьому він підкреслив, що «сланцево-газова революція тільки починається, тому всі оцінки дуже приблизні». Утім, за оцінками НВЦ «Укрнаукагеоцентр» запаси сланцевого газу лише на сході України становлять 9,4 трлн куб. м. Однак придатні до видобутку в кращому випадку – близько 2 трлн куб. м. За іншими оцінками, запаси сланцевого газу Олеської (Львівська область) газової площі становлять 3 трлн куб. м. При цьому фахівці наголошують, що через новизну термінів в Україні сланцевим газом називають всі види нетрадиційного газу. Це, у свою чергу, додає плутанини в оцінці його запасів.

Крім того, Україна має намір вже у 2015 р. стати лідером із видобутку нафти і газу на шельфі Чорного моря, збільшивши його обсяги до 3,2 млн т умовного палива, з яких частка газу становитиме 3 млрд куб. м, а у подальшому обсяги видобутку вуглеводнів нарощувати. І для досягнення цих цілей останнім часом багато що зроблено.

Як повідомив 15 серпня 2012 р. на той час голова Міністерства екології та природних ресурсів Е. Ставицький, консорціум у складі ExxonMobil Exploration and Production Ukraine B.V., британсько-нідерландської Shell, румунської Petrom (дочірньої компанії австрійської OMV) і НАК «Надра України» став переможцем конкурсу на укладання угоди про розподіл продукції (УРП) щодо Скіфської нафтогазоносної ділянки на шельфі Чорного моря. Оператором угоди є компанія ExxonMobil. Міністр уточнив, що частка держави в прибутковій частині продукції становитиме 25 %. Як зазначив Е. Ставицький, переможець конкурсу взяв на себе зобов'язання інвестувати в геологічну розвідку на ділянці більше 400 млн дол. Хоча умови конкурсу передбачали вкладення в перший етап розробки в сумі 200 млн дол. Міністр також уточнив, що частка НАК «Надра України» у пулі становитиме 10 %. При цьому компанії ExxonMobil, Shell і OMV повністю беруть на себе фінансову складову участі НАК «Надра України». Передбачається, що УРП буде укладено строком на 50 років.

Як повідомляли ЗМІ, на участь у конкурсі по Скіфській нафтогазоносній ділянці на шельфі Чорного моря надійшло дві заявки. Крім вищезгаданого консорціуму, заявку подала компанія LUKOIL Overseas Ukraine B.V. До речі,

Лукойл ще кілька років тому одержав право на розробку частини українського шельфу, але так нічого конкретного там і не зробив. Хоча свою частину чорноморського шельфу росіяни тим часом розробляють (і, головне, вивчають) вельми активно, зазначають оглядачі деяких вітчизняних видань.

Про румунську компанію Petrom (дочірню австрійської OMV) можна чітко сказати те, що її материнська компанія, як і вона сама, давно і предметно цікавляться станом і перспективами нашого нафтогазового ринку. А ще їх дуже цікавить чорноморський шельф Румунії, частину якого та відсудила в Україні. Він саме межує із о. Зміїний, де проходить кордон Скіфської ділянки. Як насправді розвиватиметься ситуація зі Скіфською чорноморською ділянкою, наскільки будуть змінені тендерні умови та чи з'являться претенденти на Фороську нафтогазоносну ділянку, стане відомо вже в недалекому майбутньому, вважають оглядачі ЗМІ.

Враховуючи досвід співробітництва України з іноземними компаніями у питанні розвідки й освоєння нафтогазових родовищ української частини акваторії Чорного та Азовського морів («Україна: події, факти, коментарі». – 2012. – № 9) та практику ринкової поведінки великих нафтогазових компаній, особливо транснаціональних, беззаперечно можна стверджувати лише те, що і реальний графік розробки та освоєння родовищ в Україні згаданими вище й іншими іноземними нафтогазовими компаніями визначатиметься насамперед їхніми власними інтересами. Корпоративні ж плани, створені на базі цих інтересів, далеко не завжди збігатимуться з планами газовидобутку, складеними українським урядом. До речі, правильність цієї тези підтверджується практикою діяльності в Україні згаданої вище компанії LUKOIL Overseas Ukraine B.V.

Тому, що стосується видобутку газу в українській частині акваторії Чорного й Азовського морів, Україні варто розраховувати насамперед на власні можливості. Цьому сприяє й придбання Україною останнім часом чотирьох імпорتنих плавучих бурових установок, які можуть працювати на великих глибинах. Так, першочерговим об'єктом «Нафтогазу» для освоєння розглядається ділянка Паласа, поклади вуглеводнів якої на глибині 450–850 м. Прогнозовані запаси вільного газу в межах ділянки Паласа становлять близько 120 млрд куб. м газу (у т. ч. українська частина – 86 млрд куб. м), розчиненого газу – 8,6 млрд куб. м (у т. ч. українська частина – 8,2 млрд куб. м), нафти і газового конденсату – 70 млн т (у т. ч. українська частина – понад 45 млн т). З придбанням згаданих імпортних плавучих бурових установок поновились роботи й на Одеському і Безіменному газових родовищах, які були відкриті ще в 1988 р. У 2006 р. почалися роботи з їх освоєння, однак через відсутність коштів, наголошують оглядачі деяких ЗМІ, роботи були припинені і до 2011 р. на родовищах проводилися лише геологорозвідувальні роботи з уточнення запасів. Відкриття нового продуктивного горизонту на Одеському родовищі дало змогу збільшити сумарні запаси обох родовищ до 22 млрд куб. м природного газу. З огляду на наведені вище факти, плани з видобутку в українській частині

Азово-Чорноморської акваторії у 2015 р. 3 млрд куб. м газу видаються цілком реалістичними. Хоча й не виключено, що за сприятливих обставин вони можуть бути перевершені.

Почалися в Україні й перші роботи з розробки родовищ сланцевого газу. У травні 2012 р. стали відомі переможці конкурсу на право укладання угоди про розподіл продукції (УРП) на розробку Юзівської (Донецька область) та Олеської (Львівська область) газових площ. Ними стали Shell і Chevron відповідно. Очікується, що промисловий видобуток на цих ділянках почнеться в 2018–2019 рр. До 2020 р. Україна планує вийти на видобуток 4–5 млрд куб. м сланцевого газу в рік. Хоча, заради об'єктивності, треба визнати, що невизначеності щодо конкретних перспектив видобутку нетрадиційного газу в Україні навіть більше, ніж із видобутком газу в українській частині Азово-Чорноморської акваторії. Деякі аналітики не виключають, що після проведення геологічної розвідки тактика Shell та Chevron, якщо українські родовища виявляться недостатньо вигідними для застосування наявних у цих компаній технологій, може полягати не так у видобутку газу, як у володінні правом на такий видобуток. Тобто розробку цих родовищ, по суті, буде законсервовано.

Також цілком очевидно, що, навіть за найсприятливіших обставин, нетрадиційний газ не посідатиме помітного місця у газовому балансі України раніше, ніж на початку наступного десятиріччя. Та й залежність України у сфері видобутку нетрадиційного газу від іноземних компаній, насамперед через відсутність у вітчизняних газовиків відповідних власних технологій, надзвичайно висока.

Дещо кращою видається ситуація щодо перспектив видобутку в Україні шахтного метану, де вже існує певний вітчизняний досвід проведення відповідних робіт. Видобуток метану вугільних шарів може становити 3–5 млрд куб. м протягом найближчих п'яти років. Про це свого часу заявив Прем'єр-міністр М. Азаров, підкресливши, що роботу в цьому напрямі необхідно активізувати з 2013 р. Згідно із проектом оновленої Енергетичної стратегії України до 2030 р., собівартість такого газу становить 2300–3100 грн (видобуток звичайного газу – більше ніж у три рази дешевше), через що він стане економічно привабливим лише в 2020-х роках. Потенційні ресурси метану вугільних шарів оцінюються в 12–25 трлн куб. м.

Одним із можливих шляхів диверсифікації джерел забезпечення вітчизняної економіки газом виступає будівництво в Україні LNG-терміналу для прийому імпортного скрапленого газу. На момент урочистого підписання 26 листопада 2012 р. угод про будівництво в Україні LNG-терміналу перспективи цього проекту видавались вельми райдужними. Тим більше що на той час прем'єр-міністр Туреччини Р. Ердоган вже заявив, що його країна готова пропускати через протоки Босфор і Дарданелли щомісяця по вісім танкерів (150 тис. т скрапленого газу кожний) для України. Цього, як стверджують українські посадовці, буде цілком достатньо, щоб завантажити на повну потужність LNG-термінал у порту

«Південний», розрахований на щорічне приймання 10 млрд куб. м скрапленого газу. Як потенційний постачальник такого газу в найближчій перспективі вималювався насамперед Катар, можливо й деякі інші країни. У подальшому до них міг приєднатися Азербайджан. Розробку техніко-економічного обґрунтування (ТЕО) проекту «Lng-Термінал» виконала іспанська компанія Socoin. Кабінет Міністрів на засіданні 8 серпня 2012 р. затвердив зазначене ТЕО, згідно з яким цей проект може бути реалізований протягом 49 місяців. Перші обсяги газу (до 5 млрд куб. м) можна буде одержати вже в 2016 р.

Але скандал щодо неправочинності підпису під угодою про реалізацію проекту «Lng-Термінал», який поставив Джорді Сарда Бонвеї від імені компанії Gas Natural SDG, SA (Іспанія), анонсованої як інвестор реалізації цього проекту, по суті, публічно на міжнародному рівні викликав сумніви у реалістичності всього проекту «Lng-Термінал». Зокрема, на порядку денному постало питання не лише про підрядника будівництва зазначеного терміналу, а й про джерела фінансування цього проекту.

За інформацією «Дзеркала тижня», спочатку планувалось, що 26 листопада 2012 р. буде підписано не дві, а три угоди. Третя угода – з «Дойче банком», яка, власне, і стосувалась джерел фінансування проекту «Lng-Термінал». Однак цього з якихось невідомих широкому загалу причин не сталося. По суті, у результаті скандалу виявилось, що саме фінансування проекту «Lng-Термінал» є найслабшою ланкою його реалізації.

Причому експерти зазначають, що західні банки, придивляючись до цього проекту, поки не поспішають видавати кредити – навіть під українські державні гарантії. «На ситуацію впливають і фінансові проблеми в єврозоні, й інші ризики. Потенційні інвестори розраховують, що буде у випадку, якщо “Газпром” раптом через рік знизить ціну на газ для України. Або, наприклад, ситуація на газовому ринку взагалі зміниться. Чи будуть споживачі купувати скраплений газ, якщо він коштуватиме стільки ж, як і російський, чи дорожче – за для необхідності окупити проект будівництва терміналу та супутньої інфраструктури їм потрібно розуміти, з якою метою будується цей об’єкт», – зазначив аналітик інвестиційної компанії BG Capital O. Паращій.

Зазначені події ставлять під сумнів не так технічну можливість реалізації проекту «Lng-Термінал» в Україні, як публічно анонсовані терміни його реалізації. Адже проведений вище аналіз розвитку світової газової промисловості та міжнародних газових ринків дає підстави очікувати на загальне подорожчання газу в світі. Цим урешті-решт і визначається доцільність реалізації проекту «Lng-Термінал» в Україні.

Поза сумнівом дорожчатиме газ власного видобутку і в Україні. Це пов’язано з тим, що старі, добре облаштовані родовища з порівняно кращими умовами залягання газу значною мірою вже вичерпані. Для нарощування ж обсягів газовидобутку необхідно освоювати нові, ще необлаштовані родовища, наприклад на морському шельфі. Або ж застосовувати нові складніші технології,

наприклад для видобутку нетрадиційного газу. Усе це вимагає додаткових інвестицій, вартість яких потім входить до ціни видобутого газу. Так, на думку заступника директора НТЦ «Психея» Г. Рябцева, для забезпечення сталого розвитку нафтогазової галузі будь-якої країни щорічний приріст ресурсної бази повинен у два-три рази перевищувати рівень видобутку. Але з моменту набуття Україною незалежності розвідані запаси вуглеводнів збільшилися незначно. Сировинна база вже нездатна підтримувати нинішній рівень видобутку без активного пошуку нових джерел газу. Технічні й технологічні можливості, закладені в радянський період, практично повністю вичерпані. Косметичними інвестиціями вже не обійтися – необхідні вкладення кратного порядку. Ідеться про збільшення вкладень у галузь із нинішніх 1 млрд дол. до 10 млрд дол. щорічно. Лише тоді можна буде говорити про можливість збільшення видобутку газу з нинішніх 20 млрд до 25–30 млрд куб. м на рік до 2020 р.

У Міжнародному енергетичному агентстві (МЕА) підраховали, що Україна може повністю відмовитися від імпорту російського газу до 2030 р. і набути енергетичної незалежності, якщо вдасться залучити 207 млрд дол. Це у два рази більше від суми, запланованої урядом для диверсифікації поставок газу в нашу країну. Крім того, Україні необхідно нарощувати власний видобуток газу, що вимагатиме 3–4 млрд дол. інвестицій щорічно до 2030 р. Цей комплекс заходів дасть змогу країні до 2030 р. не тільки відмовитися від імпорту газу, але й експортувати його у Східну Європу, зазначають в МЕА.

Звичайно, конкретні суми інвестицій в українську газову промисловість, в міру реалізації відповідних проектів, будуть відрізнятися від прогнозованих, можливо й у менший бік. Однак інвестиції у вітчизняну газову промисловість – це інвестиції у національну економіку, у соціальний розвиток України. Витрати ж на придбання російського газу – це підтримка розвитку російської економіки за рахунок українських фінансових ресурсів, особливо коли ціна російського газу значно завищена, наприклад, як сьогодні (*При підготовці роботи було використано такі джерела інформації: Дзеркало тижня. – 2012. – № 23, 27, 35, 42–46; Український тиждень. – 2012. – № 47; Експерт. – 2012. – № 20, 33, 44; PRESIDENT.org.ua (<http://president.org.ua/news/news-328859>); НАК «Нафтогаз України» (<http://www.naftogaz.com>); Асоціація «Газовые трейдеры Украины» (<http://www.gasua.com/ru/news/3081.html>). – 2012. – 12.11; НТЦ «Психея» (<http://www.ukroil.com.ua/news/show/36275.html>). – 2012. – 23.11; Форбс (<http://forbes.ua/opinions/1334955>); УРА-Інформ (<http://ura-inform.com/economics/2012/11/20>); LB.ua (<http://economics.lb.ua/state/2012/11/22>); Електронний журнал «Вокруг газа» (<http://www.trubagaz.ru>). – 2012. – 15.03; 10.07; Природный газ: краткий обзор мировой отрасли и анализ сланцевого бума // Сбербанк. Центр макроэкономических исследований. – 2012. – май; NEWSru.ua (<http://rus.newsru.ua/finance/09nov2012>); Интернет-газе-*

та «Українская газета» (<http://www.ukrgazeta.com>). – 2012. – 8.11; *Korrespondent.net* (<http://ua.korrespondent.net/bbc/1428902>); *Новый Регион* (<http://www.nr2.ru>). – 2012. – 13, 17.11; *РБК* (<http://top.rbc.ru>). – 2012. – 29.07; 2012. – 20.09; 1.10; 6, 19.11; *Gazeta.ua* (<http://gazeta.ua>). – 2012. – 22.11).

Партійна позиція

В. Пальчук, мол. наук співроб. СІАЗ НБУВ,
канд. наук із соц. комунікацій

Позиція УДАРу – зміна правил гри

«...Не за депутатським значком і не за “статусом” я ішов у Верховну Раду. Статус, яким я володію не тільки в Україні, але і в усьому світі, не іде в ніякі порівняння з депутатським. Мені не потрібні пільги, зарплати, землі, нарахування до пенсії. Я прийшов у політику з іншою ціллю: змінити правила гри», – таку заяву лідер партії УДАР В. Кличко озвучив у перші дні роботи парламенту нового скликання. Відповідно було визначено і вектор парламентської діяльності фракції УДАРу. Одним з перших законопроектів, який ця політична сила зареєструвала у Верховній Раді України (ВР), став проект закону про ліквідацію депутатських пільг. Інший законопроект стосувався змін до пенсійного законодавства з тим, щоб пенсія для чиновників будь-якого рівня – зокрема, Президента, урядовців та народних депутатів – нараховувалась на загальних підставах. Не пройшло повз увагу «ударівців» і питання виведення коштів з України в офшорні зони. Для цього представники фракції розробили законопроект щодо ліквідації офшорних зон – тут йдеться про денонсацію давньої угоди між Кіпром та Радянським Союзом, яка і давала підстави для виведення коштів через кіпрські офшори.

З приходом у стіни Верховної Ради фракція УДАР поставила перед собою ряд ключових завдань. Перше – домогтися звіту Прем'єр-міністра М. Азарова і його команди за попередню діяльність. Як зазначив В. Кличко, «про всі проведені тендери, куплені Hyundai, усі провалені реформи».

Друге завдання пов'язано з координацією дій опозиції щодо контролю за урядом. Сюди, у першу чергу, відноситься перевірка рішень уряду щодо корупційної складової і шкоди національним інтересам держави. Зокрема, фракція УДАРу ініціюватиме розслідування всіх деталей підписання угоди між компанією Shell та компанією «Надра Юзівська» про розподіл продукції від видобутку сланцевого газу. У цьому контексті, за словами депутата від фракції УДАР О. Продан, в УДАРу на сьогодні є два питання, які мають отримати відповідь. По-перше – це з'ясувати, які саме документи підписані

українською стороною, і проаналізувати їх, щоб розуміти, що віддали і що буде отримано натомість. Як зауважила депутат, нині можна здогадуватися, що в цій угоді участь з української сторони беруть компанії та особи, наближені до влади. По-друге, додала депутат, потрібно з'ясувати який вплив матиме реалізація цієї угоди на екологію Харківської та Донецької областей. «Це наступний напрям, який УДАР буде відпрацьовувати, щоб змусити владу забезпечити екологічну безпеку», – підкреслила О. Продан.

Трете завдання стосується жорсткої протидії будь-якій спробі змінити зовнішній вектор країни. У законодавстві України чітко прописан європейський шлях. «Ніякий Митний Союз не пройде. Майбутнє України – це повернення до Європи», – підкреслив лідер УДАРу. У цьому напрямі УДАР сповідує добросусідські відносини з усіма країнами, які мають будуватись, виходячи із міркувань забезпечення національних інтересів України. «Така політика має включати в себе і прогнозовані, цивілізовані стосунки з сусідами, зокрема, і з Росією. “Цивілізовані” – означає рівноправні і на взаємній вигоді та повазі», – зазначив В. Кличко.

Для партії УДАР вибір між європейським напрямом чи Митним союзом лежить у площині визначення цінностей. «Ми не підтримуємо рішень, які суперечать національним інтересам нашої держави. Саме цим пояснюється наше негативне ставлення до Митного союзу. Він не додає Україні вигод порівняно з існуючими регіональними та двосторонніми механізмами співпраці та реально загрожує її суверенітету», – пояснив політик. «Для України немає альтернативи реформам європейського зразка. Саме на такі перетворення спрямовані наші ініціативи у парламенті – щодо реальної боротьби з корупцією, правової реформи та реформи бюджетної системи, реформи місцевого самоврядування», – зазначив В. Кличко на дев'ятій українській ланч-конференції «Україна: Схід чи Захід – хибна дилема?», яка відбулася в рамках щорічної зустрічі Всесвітнього економічного форуму в Давосі (Швейцарія).

У контексті реалізації європейського вибору фракція УДАР підтримує підписання Угоди про асоціацію з ЄС, включаючи створення зони вільної торгівлі. УДАР – політична сила, яка у перші дні роботи в парламенті внесла на розгляд депутатів план спільних дій у Верховній Раді сьомого скликання «Європейське майбутнє України». «Для України питання євроінтеграції – це насамперед вибір внутрішньої моделі державотворення, захисту прав та свобод кожного українця, приватної власності громадян та територіальної цілісності держави, утвердження європейських цінностей», – запевнив представник фракції УДАР В. Наливайченко.

Для підтримки євроінтеграційного вектору України УДАР наголошує на необхідності підписання документа про енергетичну асоціацію Україна – ЄС. В УДАРі запевняють, що Україна може зробити повноцінним формат європейського енергетичного ринку, з рівними конкурентними правами споживачів, транзитерів та постачальників. Такий ринок має забезпечити єдині та

чіткі правила для всіх учасників: конкурентність, прозорість, відсутність політичного тиску та корупції. «Європейська енергетична хартія у відносинах з Україною має бути оформлена в Декларацію про енергетичну асоціацію України – ЄС», – заявив перший заступник голови Комітету Верховної Ради України у закордонних справах В. Наливайченко під час конференції «100 днів після парламентських виборів в Україні», організованої у Берліні Фондом К. Аденауера. Наступним кроком, за його словами, має стати нова рівноправна енергетична співпраця з Російською Федерацією у тристоронньому форматі ЄС – Україна – РФ. «Співпраця з усіх питань: постачання енергоносіїв, транзит та використання інфраструктури, споживання енергоносіїв, принципи довгострокового постачання, транзиту та споживання мають діяти на основі тристоронньої формули ціноутворення у форматі ЄС – Україна – РФ», – зазначив політик.

Четверте завдання спрямоване на утвердження парламентаризму в Україні, що, за словами представників УДАРу, означає забезпечення самостійності ВР як органу державної влади. «З усією відповідальністю заявляю: ця Верховна Рада або працюватиме законно, або не працюватиме взагалі. Так само і ця влада: або вона почне грати за правилами, або в країні буде інша влада», – написав у блозі на «Українській правді» В. Кличко. Перший крок до вирішення цього питання партія УДАР разом з іншими опозиційними силами вбачає у забезпеченні персонального голосування у парламенті, що відповідає вимогам Конституції України та Регламенту ВР. У зв'язку з цим УДАР наполягатиме на внесенні у подальшому в порядок денний законопроект про персональне голосування, що має забезпечити і відповідні зміни у Законі про Регламент.

У контексті загострення питання щодо забезпечення персонального голосування в парламенті В. Кличко пообіцяв, що УДАР намагатиметься перешкодити ухваленню парламентських рішень, які можуть спробувати «протягнути» з порушенням Конституції, Регламенту, для чого «ударівці» використовуватимуть, зокрема, і тактику блокування трибуни. Однак, як переконають представники УДАРу, це не означатиме їх участь у бійках у сесійній залі. Як відомо, депутати фракції В. Кличка не брали участь у силових протистояннях між опозиційними і провладними депутатами, за що неодноразово отримували критику з боку радикально налаштованих журналістів.

На таку критику з боку ЗМІ УДАР висловлює власне бачення логічного завершення ключового завдання опозиції – домогтися персонального голосування депутатів. На сьогодні, за словами «ударівців», відбувається серйозний аналіз роботи першої сесії нової ВР, який показує, що хоч побороти проблему «кнопкодавства» повністю не вдалося, очевидним стає те, що представники партії влади вимушені більше ходити на роботу. На підвищення відповідальності та дисципліни народних обранців спрямовані і підготовлені представниками УДАРу позови до Адміністративного суду на незаконність і антиконституційність неособистого голосування.

Нагадаємо, що саме партія УДАР розпочала судовий процес у справі про порушення Регламенту у стінах ВР. Як повідомляють в УДАРі, Окружний адміністративний суд м. Київ відкрив провадження у справі за позовом політичної партії УДАР до Голови Верховної Ради України В. Рибак. До Окружного адмінсуду столиці з аналогічними позовами звернулися і активісти партії УДАР з різних областей України. Також УДАР і партійці з регіонів подали позови до Вишого адміністративного суду України щодо визнання незаконними постанов парламенту про звільнення С. Арбузова і призначення І. Соркіна, голосування за які, на думку позивачів, відбулося з порушеннями Конституції та законів України. Підставами для таких кроків, за словами «ударівців», стало систематичне порушення Регламенту представниками Партії регіонів: зокрема, відмова Голови Верховної Ради скликати позачергову сесію парламенту та ввести в дію сенсорну кнопку «Рада-3». «Я вважаю, що час розмов минув. Настав час пошуку симетричної і адекватної відповіді на авантюри влади. Іншого вибору у нас немає. Я оприлюднив план дій боротьби з беззаконням у Верховній Раді. Ми виконаємо цей план», – пояснив позицію партії В. Кличко.

Одним з перших серед опозиційних сил парламенту УДАР висунув ініціативу про відкликання з посади Голови Верховної Ради України В. Рибак після його заяв щодо не дійсності деяких підписів опозиційних депутатів для скликання позачергової сесії парламенту. «Голова Верховної Ради Володимир Рибак, всупереч Конституції, законам та Регламенту, відмовився скликати позачергову сесію парламенту на вимогу трьох опозиційних фракцій. Тому фракція УДАР розпочинає збір підписів за відставку спікера Рибак», – підкреслюють у партії.

Однак, на переконання депутатів більшості парламенту, ця ініціатива навряд чи виявиться результативною, адже незважаючи на те що для ініціювання відкликання Голови Верховної Ради України необхідно зібрати 150 підписів, для того, щоб почати розгляд цього питання в сесійній залі, необхідна підтримка більшості у 226 голосів. «Я впевнений, що “Батьківщина”, УДАР та “Свобода” не зможуть знайти їх», – пояснив позицію більшості перший заступник Голови Верховної Ради І. Калетнік.

У контексті розгляду ситуації щодо персонального голосування ряд фахівців застерігає від негативних наслідків, що проєктуються в майбутнє. «Якщо дивитися на ситуацію з правової точки зору, величезна кількість законодавчих актів, прийнятих парламентом, залишається під питанням. Адже закон, прийнятий з порушенням Конституції і Регламенту, не може вважатися таким, що має абсолютну силу і, у принципі, через судові рішення, може бути скасованим у будь-який момент. Хіба закони, прийняті ВР з порушенням Конституції, є чинними? Ні. А кадрові призначення, зроблені з порушенням Конституції, мають силу? Ні», – заявив Ю. Ключковський, депутат ВР III–VI скликань (1998–2012 рр.).

Що стосується ініціатив УДАРу, екс-депутат оцінив як позитивний момент у виправленні ситуації з неособистим голосуванням депутатів. «Конституція говорить, що порушення конституційної процедури прийняття закону означає не дію законів, а це означає, що відповідні посадові особи не мають права запускати їх в процес набуття чинності – не повинен підписувати Голова ВР, повинен повертати як не чинний (закон або постанову). Тому рішення Окружного суду на користь позову УДАРу може викликати лавину скасування законів і кадрових призначень. Однак, я не вірю, що наш суд ухвалить таке рішення. Але, тим не менше, сам факт звернення до суду з цього приводу, мені здається, дуже важливий», – зазначив він.

«Українське правосуддя відмовляє нам у нашому праві позиватися на рішення органів влади. У такому разі ми реалізуємо це право в Європейському суді з прав людини», – прокоментував у цьому контексті подальші плани УДАРу заступник голови партії В. Ковальчук.

Дієвим рішенням для подолання проблеми порушення норм Основного закону та Регламенту, з точки зору ряду оглядачів, є проект змін до Конституції, який передбачає розширення переліку підстав для дострокового припинення повноважень депутата. Зокрема, фракція УДАР має намір подати на розгляд парламенту законопроект, який містить норми позбавлення мандату депутата за голосування чужою карткою, за систематичне прогулювання засідань Верховної Ради та парламентських комітетів. У законопроекті є норма про позбавлення мандату депутатів- «тушок», які обрані від політичної партії, але відмовилися увійти до складу її фракції. Також в УДАРі пропонують припинити повноваження народних депутатів за подвійне громадянство.

Окрім унеможливлення неособистого голосування в парламенті фракція УДАР декларує намір забезпечити налагодження належної роботи депутатів відповідно до законів і Регламенту. Так, в УДАРі пропонують припинити зловживання процедурними рішеннями у Верховній Раді, зокрема, немотивованим розглядом питань за скороченою процедурою. Відповідний проект закону про зміни до Регламенту Верховної Ради подав народний депутат від фракції УДАР П. Розенко. Депутат зауважив, що парламент повинен припинити практику, коли рішення ухвалюють нашвидкуруч. «Верховна Рада сьогодні не виконує своєї основної функції. Фактично більша частина рішень протягуються без обговорень, оскільки фракції та народні депутати позбавлені можливості висловити свою позицію з того чи іншого питання», – пояснив мотиви цього законопроекту П. Розенко. Прикладом таких рішень за скороченою процедурою, за словами депутата, стали постанови про призначення Голови Нацбанку України І. Соркіна, коли фракції парламенту були позбавлені права поставити свої запитання претенденту на цю посаду.

Що стосується зазначеного законопроекту, то в ньому передбачено, що парламент має ухвалювати рішення про розгляд питань за «скороченою процедурою» 226 голосами, а не 150, як нині. За скороченою процедурою не

можуть обговорюватися питання про призначення на посади та звільнення з посад осіб, які належать до компетенції Верховної Ради України. Крім того, поданий законопроект передбачає, що не можна розглядати за скороченою процедурою проекти кодексів та законопроекти, які містять більш як 50 статей, а також законопроекти про внесення змін до Конституції України, про Державний бюджет України і питання, спеціальна процедура обговорення яких визначена Регламентом. Відповідно до законопроекту народний депутат має три хвилини для виступу в обговоренні питання порядку денного як за повною, так і за скороченою процедурою, а також можливість під час розгляду питань за скороченою процедурою виступити принаймні по одному представнику кожної фракції.

Партія УДАР у парламенті підтримує позицію фракції «Батьківщина» про необхідність прийняття законопроекту про декриміналізацію статей, за якими осуджені колишні держурядовці. Тому п'ятим завданням УДАР ставить звільнення Ю. Тимошенко, Ю. Луценка та інших засуджених, на переконання опозиціонерів, за політичними мотивами. Як відомо, у день голосування за цей законопроект усі представники фракції УДАР, які на цей момент були в залі, проголосували за нього.

Шосте завдання стосується проведення розслідувань щодо фальсифікацій виборів 2012 р. з метою уникнення подібних явищ на наступних. Вирішення цього завдання вимагає внесення змін до виборчого законодавства. «Коли в країні немає й мінімуму демократії, не можна проводити вибори за мажоритарною системою. Бо проголосують за одних, а більшість сформуєть інші», – заявляють представники УДАРу.

Сьоме завдання лідер УДАРУ В. Кличко окреслив так: «Ми повинні захистити Київ від беззладдя і повернути йому самоврядування. Вибори мера і Київради повинні відбутися не пізніше червня 2013 р. Києвом буде керувати той, кого оберуть кияни, а не призначить Президент». У вирішенні цього завдання «ударівці», як і інші опозиційні сили, розуміють, що лише єдиний кандидат – це єдиний шлях до отримання бажаного результату. Проте наскільки опозиційні сили, у тому числі й УДАР, будуть цього спроможні покаже час. Зараз кожна опозиційна партія обмірковує свою стратегію, вибудовує тактику, зважає наявні ресурси тощо. Відтак іде процес домовленостей. Щодо єдиної кандидатури на сьогодні відомо лише одне, що великі сподівання як серед деяких представників опозиційних партій, так і серед УДАРУ покладають на В. Кличка. Проте, сам лідер УДАРУ поки що утримується від гучних заяв щодо своєї участі у виборах мера Києва. Як заявляють в УДАРі, В. Кличко прийматиме рішення після того, як будуть оголошені вибори.

Для формування майбутнього майданчику під вибори опозиційні сили працюють і в законотворчій площині. На сьогодні у Верховній Раді зареєстровано декілька законопроектів щодо виборів у Києві і внесення змін до законів «Про столицю», «Про вибори депутатів місцевих рад», «Про місцеве самоврядуван-

ня». Законопроект від фракції УДАР містить пропозицію провести вибори мера і київського міського голови 2 червня поточного року. При цьому в ньому пропонується провести чергові вибори. Натомість у законопроекті від «Батьківщини», вибори пропонується провести як позачергові.

У цьому між зазначеними законопроектами існує суттєва різниця. За словами представниці УДАРу Н. Новак, депутати та міській голова, обрані на чергових виборах, мають термін повноважень п'ять років, а ті самі ж особи, але обрані позачергово, наділяються повноваженнями до наступних чергових виборів. Наступні ж чергові вибори припадають на жовтень 2014 р. Якщо йти за законопроектом від «Батьківщини», обрання місцевої влади відбудеться лише на півтора роки.

Окрім теми виборів у м. Київ увага УДАРу приділяється, також, питанню необхідності розгляду тих проектів законів, в яких ідеться про повернення цьому місту реального самоврядування. Для цього партія В. Кличка виступає з ініціативою повернути київському міському голові повноваження керівника виконавчого органу, прибрати з Бюджетного кодексу дискримінаційну норму, згідно з якою у киян забирають 50 % податку на доходи з фізичних осіб. При цьому партія пропонує обрання мера Києва у два тури, щоб він реально представляв інтереси більшості всієї громади.

Як зазначає ряд оглядачів, такі ініціативи пов'язані з перспективою об'єднання посади мера та голови КМДА. В УДАРі заявляють, що бути «англійською королевою» меру неправильно і неефективно. У зв'язку з цим існує імовірність того, що все-таки В. Кличко розглядає можливість для себе піти на вибори у мери Києва. Про небезпідставність таких припущень свідчить опосередковано наполегливість «ударівців» щодо розширення повноважень мера та інтенсивна розробка ними ряду законодавчих проектів із цього питання. «Якщо він (В. Кличко. – Авт.) буде мером без повноважень, є ризик того, що у нього не вистачить часу чи можливостей для реалізації своєї програми. З іншого боку, він давно хотів обійняти цю посаду, у нього є бачення розвитку Києва як столиці», – заявляють представники УДАРу.

Існує також припущення, що саме посада мера може бути для лідера УДАРу непоганим майданчиком для балотування в Президенти 2015 р. Водночас в УДАРі розуміють, що тільки з достатніми повноваженнями майбутній мер може позитивно вплинути на свій імідж, як майбутнього претендента на пост глави держави.

Сам лідер УДАРу В. Кличко на сьогодні уникає гучних заяв щодо можливості майбутнього балотування на пост Президента України, розуміючи, що ситуація до 2015 р. в дечому може кардинально змінитися. Однак в його висловлюваннях чітко простежується позиція щодо необхідності зосередження зусиль опозиційних сил навколо висунення кандидатури, яка відповідала б інтересам більшості громадян України, тобто тієї, яка має найбільший рейтинг. Такі заяви В. Кличка у першу чергу стають відповіддю на рішення об'єднаної

опозиції, яке було озвучене на початку грудня минулого року, висунути Ю. Тимошенко кандидатом на пост Президента на виборах 2015 р. «Думаю, що кожен українець бажав би, щоб у державі Президентом став би той, хто має підтримку більшості громадян країни і відстоював інтереси більшості. Це – ключове завдання, але і рівняння з множиною невідомих. Тому зараз я б не хотів вступати в дискусію з цього приводу». – пояснює В. Кличко.

Слушність такої позиції В. Кличка відзначив голова правління Центру прикладних політичних досліджень «Пента» В. Фесенко. На його думку, створення єдиної опозиційної партії потрібне лише ОО «Батьківщина». «Для фракції “Батьківщина” питання створення єдиної партії є актуальним. Опозиціонерам потрібно об’єднатися для подальшого розвитку, щоб фракція не була роз’єднана на латентні партійні табори. А щодо “Свободи” й УДАРу, то таке партійне об’єднання не в їх інтересах. Потрібно розуміти, що у них є не тільки суттєві ідеологічні розбіжності. Попереду президентські вибори, де буде конкуренція. Створення єдиної опозиційної партії може навіть зашкодити, оскільки є притаманне європейським демократіям поняття “плюралістична опозиція”. На сьогодні досягнуто доволі високого рівня опозиційної єдності. Не треба все переводити в єдиний політичний формат», – констатував експерт.

Таким чином, перший етап роботи своєї фракції в межах парламенту партія УДАР з метою реалізації своєї передвиборної програми розпочала з вираженої і послідовної політики використання всіх прописаних законодавством механізмів підтримки правових основ державної системи. Інше питання: чи дадуть їй змогу досягти задекларованих цілей визначені законодавством «правила гри» сучасної системи державного керування? Якщо ні, то можливо УДАР надасть перевагу іншим, більш радикальним засобам впливу з метою встановлення озвучених лідером В. Кличком «правил гри» для всіх в межах країни (*Матеріал підготовлено з використанням таких джерел інформації: Голос України (<http://www.golos.com.ua/Article.aspx?id=279463>); РБК (<http://www.rbc.ua/>); Українська правда (<http://www.pravda.com.ua>); TVi (<http://tvi.ua>); Офіційний сайт партії УДАР (<http://klichko.org>); Еженедельник 2000 (<http://2000.net.ua/2000/forum/vizavi/87257>); МАИР (<http://mair.in.ua/interview/show/id/26467>).*

В. Тарасова, влас. кор. СІАЗ НБУВ

Нова опозиційна партія «Справедливість»

2 лютого в Києві відбувся установчий з’їзд партії «Справедливість», у роботі якого взяли участь 150 делегатів. Під час з’їзду обрано голову партії та

визначено основні завдання цієї політсили. Очільником партії став народний депутат України, позафракційний С. Міщенко. Як заявив під час виступу новообраний голова, «головне завдання не гратися в опозицію і створювати видимість боротьби, а докорінно змінити Україну і зробити її європейською державою». «Сьогодні в цьому залі зібралися ті, хто дійсно стоїть на вістрі боротьби і бачить кінцеву ціль. У цьому залі зібрались голови громадських організацій, представники афганців, чорнобильців. Ті, хто реально протистоїть незаконним забудовам в Києві. Серед них представники малого бізнесу, з яких влада вичавлює останню копійку, студенти, які бажають жити в кращій країні. Сьогодні тут ті, для кого боротьба – це їх майбутнє, а не бажання сісти у тепле крісло», – заявив новообраний голова партії.

За інформацією ЗМІ, С. Міщенко очолив партію, яка раніше називалася «Громадянський рух України» (далі – ГРУ), а тепер змінила свою назву на «Справедливість». Партія ГРУ заснована у жовтні 2008 р. з метою «захисту інтересів малого та середнього бізнесу». У листопаді 2010 р. представники ГРУ брали активну участь у масових акціях протесту підприємців проти прийняття Податкового кодексу. Колишній голова партії ГРУ О. Тарасюк нині став першим заступником С. Міщенка. За його словами, партія стане правоцентристською, як була опозиційною, так і залишиться. «Вона вийшла з “податкового майдану”, об’єднала багатьох опозиціонерів – афганців, чорнобильців», – підкреслив він. Щодо лідерства С. Міщенка, ця пропозиція була ініційована колишнім очільником ГРУ О. Тарасюком. «Партії потрібна була свіжа кров, нове дихання, щоб вона продовжувала розвиватися», – пояснив він.

Як повідомив один з делегатів з’їзду, партія декларує принципи «реальної політичної боротьби». У партії також визначилися, що одним із найголовніших завдань буде початок справжньої боротьби за звільнення політичних в’язнів. Така позиція представників цієї політсили співзвучна із заявами новообраного голови. Зокрема, С. Міщенко пояснив вибір назви партії так: «Перед сьогоднішнім з’їздом я мав зустрічі з тисячами людей. І не лише у моєму окрузі. Остання така зустріч у мене відбулася вчора в Бориспільському районі, де разом з громадою ми захищали сільську лікарню. І головне, чого вимагають люди, це справедливості. Тому сьогодні ми ухвалили рішення назвати нашу партію “Справедливість”».

Можливо, що такі зауваження передчасні. Однак новообраний голова «Справедливості» у своїх заявах так і не спромігся дати відповідь: чим же саме його опозиційна партія відрізняється від інших опозиційних сил як в межах українського парламенту, так і поза ним. Як відомо, вони теж у своїх заявах прагнуть зробити Україну європейською державою, борються за звільнення політв’язнів, підтримують громадськість у її боротьбі з незаконними забудовами, і не тільки в Києві. Наприклад, можна згадати боротьбу за Гостинний двір у Києві, у якій брали участь представники

УДАРу, ОО «Батьківщина», протистояння з приводу незаконних забудов на масиві Троещина, в яких активізувала свою діяльність «Свобода» тощо.

Водночас, за словами С. Міщенка, він хоче створити альтернативу для тих депутатів і політиків, які невдоволені діями опозиції і яким «некомфортно перебувати в об'єднаній опозиції». У свою чергу О. Тарасюк запевнив, що вже є черга охочих, але їхні прізвища вони поки розголошувати не будуть. «Охочих вистачає. Це поки конфіденційна інформація, я не можу назвати прізвища. Проте я був би тільки радий, якби наша партія стала плацдармом для опозиціонерів, які не знайшли себе в старих партіях», – додав він.

Зі слів очільників партії «Справедливість» можна зробити висновок, що її створення націлене на кумуляцію в своїх лавах саме опозиційних депутатів ВР України, які з тих чи інших причин можуть залишитися поза своєю фракцією. Можливо, з власного бажання, а можливо, й ні.

Проте депутати від опозиції вже запевнили журналістів, що ніхто не має намірів «сумніватися» в своїх партіях. Вони також не сприймають всерйоз заяви про нібито велику кількість охочих вступити до лав «Справедливості». «Такого єднання серед опозиційних сил, як зараз, вже давно не було. На виборах громадяни показали, що незаперечним лідером є “Батьківщина”, а також партії УДАР і “Свобода”», – упевнений депутат С. Соболев.

Щодо новообраного голови цієї політсили, то ця людина в парламенті не нова. Минулого скликання С. Міщенко був депутатом від «БЮТ – “Батьківщини”», однак на виборах 2012 р. з'їзд партії затвердив його непрохідним 142 номером списку, що стало приводом для прийняття рішення іти по мажоритарному округу № 98 у Бориспільському районі Київської області як самовисуванець на виборах до ВР України. На сьогодні у Верховній Раді С. Міщенко є позафракційним народним депутатом. Після обрання до нової ВР він заявив, що не має намірів вступати до парламентської більшості і залишатиметься в опозиції.

Звертає на себе також увагу те, що партія з такою ж назвою «Справедливість» уже існувала в українській політиці. Навесні 2000 р. її створила група колишніх соціалістів, які відкололися від СПУ через незгоду з лідером О. Морозом, зокрема І. Чиж, С. Ніколаєнко та ін. 2011 р. «Справедливість» об'єдналася з кількома меншими партіями («Народна влада», Партія відродження села, «Всеукраїнський патріотичний союз», Українська селянська демократична партія) і утворила політсилу під назвою партія «Об'єднані ліві і селяни». Нині її очолює колишній міністр освіти в уряді Ю. Тимошенко С. Ніколаєнко.

Загалом серед 200 офіційно зареєстрованих сьогодні в Україні партій щонайменше п'ять мають у своїй назві слово «справедливість»: «Справедлива Україна», «Право і Справедливість», Партія соціальної справедливості, «Справедлива країна» і «За справедливість і добробут». Отже, упевнено можна констатувати суспільний запит на справедливість. Чи побільшає ос-

танньої з появою нової партії – покаже час (*Матеріал підготовлено за інформацією таких джерел: Gazeta.ua (<http://gazeta.ua>); UAONLINE.COM.UA (<http://uaonline.com.ua>); TBi (<http://tvi.ua>); Ракурс (<http://racurs.ua>); Воля народу, громадсько-політичний портал (<http://www.volianarodu.org.ua>).*

А. Потіха, наук. співроб. СІАЗ НБУВ

«Український вибір» В. Медведчука

На тлі певного розчарування виборців у діяльності як опозиційних, так і провладних політичних партій спостерігається активізація спроб використання соціального капіталу суспільства шляхом його трансформації в політичний ресурс громадських організацій та об'єднань. У цьому контексті дедалі більшу увагу оглядачів привертає діяльність створеного экс-главою Адміністрації Президента В. Медведчуком Всеукраїнського громадського руху «Український вибір».

На думку експертів, проект «Український вибір» був ініційований В. Медведчуком з урахуванням наближення президентських виборів як альтернатива Партії регіонів для виборців Півдня і Сходу України. Зокрема, політтехнолог Т. Березовець зазначає: «При певному негативі, який існує до цієї особистості, він реалізує і втілює певний вектор у внутрішній політиці, і потенційно цей вектор є достатньо сильним для регіонів Півдня і Сходу. Ми побачили лише першу частину, можете мені повірити, що це робить не ненавмисно, це не викинуті гроші. І там є достатньо чіткий план», – заявив політтехнолог.

Т. Березовець вважає, що В. Медведчук завжди відрізнявся від більшості політиків тим, що він, як шахіст, прораховує наслідки своїх дій на декілька ходів вперед. Тому справжні цілі, які він переслідує, стають зрозумілими лише згодом. Сьогодні В. Медведчук намагається об'єднати навколо себе різні організації, які дистанціюються і від влади, і від опозиції. Як інформують ЗМІ, нещодавно відбувся черговий етап підписання «Українським вибором» угод про партнерство та співробітництво з рядом громадських організацій країни. Після першого етапу укладання договорів про партнерство з більше ніж п'ятьма десятками громадських організацій, що представляють інтереси різних груп і верств населення України, до широкого громадського договору приєдналося ще 34 організації.

За словами експертів, знаковою подією єднання руху і громадських діячів зі всіх областей і міст країни стало приєднання до ідей, викладених у маніфесті «Українського вибору», асоціацій громадських організацій та експертних спільнот, благодійних та культурних фондів, міжнародних

організацій. Ініціатором широкого громадянського договору виступив Всеукраїнський громадський рух «Український вибір».

Ідеї громадського руху «Український вибір», викладені в опублікованому раніше маніфесті, головна з яких – повернення народу України його конституційного права на владу, об'єднали тих, хто вірить, що українці повинні змінити своє життя на краще. Сторони декларують, що це можна зробити тільки шляхом створення в країні громадянського суспільства.

Керівники громадських організацій Луганська, Дніпропетровська, Черкас, Луцька, Львова, Ужгорода, Чернівців, Херсона, Харкова, Києва відзначили своєчасність об'єднання зусиль громадськості. За словами Ю. Ліпчевського, керівника Центру соціально-консервативної політики (м. Київ), «Український вибір» порушує нагальні питання, залучає до їх обговорення експертів і фахівців, учених-теоретиків і практиків з метою напрацювання єдиного плану дій для їх вирішення. Це питання економічного характеру, федеративного державного устрою, вибору шляху розвитку України. «Нам близькі ці ідеї, і ми приєднуємося сьогодні до руху як партнери. Без такого центру об'єднання, яким виступив “Український вибір”, не є можливим включення в це обговорення громадськості», – наголосив Ю. Ліпчевський.

Угода про партнерство була укладена також між «Українським вибором» і Всеукраїнською громадською організацією «Союз громадських організацій України “Народна рада”», яка об'єднала понад 4 тис. громадських організацій, благодійних фондів, фундацій та спільнот західних і частини північних і центральних областей України і налічує близько 2 млн громадян-учасників. «Коли ми почули про ініціативи громадського руху “Український вибір”, то не сумнівалися ні хвилини – це саме те, що ми шукали. Сама назва – “Український вибір” – є знаковим. Ми часто говоримо, що наше минуле, дуже складне і неоднозначне, нас, українців, роз'єднує. Час об'єднання настав: об'єднання заради майбутнього і заради розвитку», – заявила Н. Лукашевич, керівник Всеукраїнської громадської організації «Союз громадських організацій України “Народна рада”».

За її словами, сьогодні прийшов той день, коли треба об'єднати всіх громадян навколо конкретного плану дій. Уже 20 років Українська держава перебуває в пошуку національної ідеї. А ідея проста і зрозуміла кожному – український вибір. «Для нас, “Народної ради”, що об'єднала під своїм початком 4 тис. організацій, налічується 2 млн членів, дуже важливо, що сьогодні відбулося підписання угоди про наміри подальшої співпраці та реалізації партнерських проектів», – підкреслила Н. Лукашевич.

У свою чергу В. Медведчук, коментуючи цей практичний крок, зазначив: «Ми дуже раді, що до наших ідей щодня приєднуються тисячі людей. І вдячні тим громадським організаціям і рухам, які самостійно, за своєю ініціативою висловили бажання співпрацювати з громадським рухом “Український вибір”, розділяючи принципи і напрями, викладені в нашому маніфесті як проєкті

програми громадського руху. Я вважаю, що це дуже важливий крок у питаннях популяризації ідей "Українського вибору", в питаннях подальшого розвитку інституту прямої демократії, безпосереднього управління громадянами своєю країною».

Сторони, що підписали документи, домовилися координувати свої зусилля в боротьбі за право народу самому вирішувати стратегічні питання, що стоять перед країною і суспільством. Як інформують ЗМІ, керівники організацій, серед яких «Громадянська сила», ВГО «Моніторинговий центр», організація «Всенародний рух України», Асоціація «Екологія України», Інститут стратегічних досліджень проблем тіньової економіки та корупції, Міжнародна академія духовної єдності народів світу, культурний центр «Буковинська Русь», «Земельний союз захисту селян "Частка"», ряд спортивно-патріотичних організацій, документально закріпили досягнуті домовленості про інформаційне співробітництво, координацію дій і спільної з громадським рухом «Український вибір» реалізації проектів, спрямованих на розвиток громадянського суспільства в Україні.

Коментуючи підписання угод стосовно координації дій з іншими громадськими організаціями та об'єднаннями, лідер «Українського вибору» В. Медведчук наголосив, що гасло громадського руху «Країною керуєш ти!» набуває реальних обрисів. «Це виражається в підтримці громадських організацій, окремих громадян, яких стає все більше, розумінні і усвідомленні необхідності того, що в країні всі питання стратегічного розвитку, питання нашого повсякденного життя повинні вирішувати громадяни, має вирішувати більшість. Саме це – наш головний принцип, саме це є стратегічним напрямом нашої діяльності, саме це ми будемо відстоювати», – підкреслив лідер «Українського вибору».

Експерти відзначають, що процес підписання угод про партнерство та співробітництво, ініційований рухом «Український вибір», триває. Ще ряд громадських організацій можуть приєднатися до цього договору. А це демонструє зростання впливу «Українського вибору» і його лідера В. Медведчука.

Як інформують ЗМІ, 22 січня 2013 р. цей рух вийшов на рівень міжнародних зв'язків – у Києві в штаб-квартирі громадського руху «Український вибір» відбулися переговори між лідерами українських, молдавських і придністровських громадських організацій і рухів. Тема переговорів: створення координаційного центру зі вступу України, Молдови і Придністров'я до Митного союзу.

За словами організаторів переговорів, враховуючи складну геополітичну ситуацію в Східній Європі, політичні, соціальні і економічні ризики, а також факт проведення в листопаді 2013 р. у Вільнюсі саміту «Східне партнерство», де уряди України і Молдови можуть подати заявки на вступ до Європейського Союзу без фіксованої дати рішення питання, сторони домовилися про спільну

підготовку до проведення в 2013 р.: всенародного референдуму з питання вступу України в Митний союз, всенародного референдуму про вступ Молдови в Митний союз, всенародного референдуму про вступ ПМР до Митного союзу.

Як інформують ЗМІ, для координації дій сторони створюють Секретаріат Інтеграційної координаційної ради, а також національні штаби і міжнародну робочу групу для формування загальних завдань, які затверджує Інтеграційна координаційна рада і передає на виконання начальникам штабів. Сторони підготують, підпишуть і донесуть текст угоди про співпрацю до керівників і населення України, Молдови, Придністров'я, Росії, Білорусі, Казахстану, Парламентської асамблеї Ради Європи (ПАСЕ), Організації безпеки і співпраці в Європі (ОБСЄ).

З іншого боку, привертає увагу поглиблення співпраці «Українського вибору» з колишніми представниками силових структур. Зокрема, 18 січня 2013 р. в Києві в прес-центрі Всеукраїнського громадського руху «Український вибір» відбулися установчі збори Координаційної ради ветеранів силових відомств України і громадського руху «Український вибір». Захід зібрав близько 30 лідерів і представників громадських організацій ветеранів силових і правоохоронних органів з Дніпропетровська, Києва, Хмельницького, Черкас і інших регіонів нашої країни. Метою зустрічі стало визначення завдань Координаційної ради, обговорення здійснюваної ветеранськими організаціями роботи, шляхів інформаційної співпраці і координації дій з громадським рухом «Український вибір».

Координатор зібрання В. Білдар розказав про суть координаційних рад, про основні напрями, за якими вони створюються, про відповідні цілі і завдання об'єднання дій різних громадських організацій під керівництвом «Українського вибору». За словами організаторів зібрання, ветеранські організації повністю поділяють прагнення руху «Український вибір» створити в нашій країні громадянське суспільство і повернути народу України його конституційне право на владу. Лейтмотивом зустрічі стало риторичне питання одного з присутніх «Якщо офіцери не наведуть лад в країні, то хто?..»

Учасники зборів обговорили механізми є етапи реалізації основоположної ідеї руху – ідеї народовладдя і громадського контролю, з можливістю для кожного громадянина України не тільки наділяти народних обранців владою, але і цю владу відбирати. Зокрема, активіст руху «Український вибір» В. Чорний заявив: «Нам потрібно, щоб мільйони людей на місцях зрозуміли ідею народовладдя, усвідомили, що реалізувати її можливо. Тоді ми просто в один день вийдемо під свої під'їзди всі разом і скажемо, що ми розуміємо, чого ми хочемо, і виступаємо за це».

Експерти звертають увагу на деякі заяви силовиків. Зокрема, в одній з них зазначається, що ветерани силових відомств України готові об'єднуватися з «Українським вибором» з метою вирішення найважливішого завдання сучасного суспільства – «примусити» владу діяти на користь громадян нашої країни і ухвалювати рішення державного значення на всенародному референдумі.

Уже 30 січня у Миколаєві з ініціативи громадського руху «Український вибір» прийшов круглий стіл на тему: «Проблеми та перспективи відновлення і розвитку економічної інтеграції суднобудівних комплексів України і країн Митного союзу».

У засіданні взяли участь ініціатор громадського руху «Український вибір» В. Медведчук; перший віце-президент Асоціації суднобудівників України «Укр-судпром» В. Лисицький; представник Об'єднаної суднобудівної корпорації О. Сажні; заступник начальника Департаменту суднобудування Мінпромторгу РФ О. Давидов; представники Асоціації судновласників РФ; начальник департаменту розвитку інтеграції Євразійської економічної комісії В. Спаський; керівники суднобудівних і судноремонтних заводів, конструкторських бюро, підприємств, що виробляють обладнання та комплектуючі; представники наукових установ, викладачі ВНЗ і представники громадських організацій регіону.

В. Медведчук зазначив, що на засідання круглого столу були запрошені також фахівці із сусідньої Херсонської області, тому що ці два регіони тісно пов'язані між собою і економічно, і стратегічно. І підтримують ідеєю, яку сьогодні висуває «Український вибір», – приєднання України до Митного союзу.

Того ж таки 30 січня 2013 в Києві відбулися установчі збори лідерів і представників активу громадських організацій, що підписали з рухом «Український вибір» угоду про партнерство та співробітництво.

На збори були запрошені представники громадських організацій, які спеціалізуються на вирішенні проблем техногенно-екологічної безпеки та захисту природного середовища. Як зазначив організатор зборів В. Блідар, основною метою заходу було консолідувати громадські об'єднання України, орієнтовані на забезпечення охорони праці, захисту населення і виробництва від наслідків техногенних та екологічних надзвичайних ситуацій.

Президент ТОВ «Євроскоп» П. Буджак, звертаючись до учасників зборів зазначив, що екологія – це сфера, проблеми якої не можуть вирішуватися в одному конкретному регіоні або в одній окремо взятій державі, це питання широкого міжнародного співробітництва.

У свою чергу В. Бушуєв, керівник Центру соціальної адаптації військово-службовців РВСН «Турбота», розповів про ризики виникнення масштабних техногенних ситуацій у Вінницькій та інших областях, викликаних незавершеною робіт з ліквідації інфраструктури ракетних військ стратегічного призначення.

Керівник ВГО «Інноваційна палата України» В. Шепель порушив актуальні питання стану природно-заповідних об'єктів.

Як інформують ЗМІ, учасники зборів прийняли рішення створити Координаційну раду і силами активів громадських організацій розгорнути роботу в регіонах.

Аналізуючи ситуацію, деякі оглядачі все гучніше заявляють про владні амбіції В. Медведчука і не виключають його претензій на президентську посаду.

На їхню думку, потенційно, продовжуючи обрану політику, В. Медведчук може розраховувати на лояльність і підтримку багатьох громадських організацій, про-російського населення Півдня і Сходу України і підтримку російських політиків, внаслідок чого може становити реальну конкуренцію діючому Президенту В. Януковичу.

Дехто з експертів вважає, що «Український вибір» В. Медведчука залишається вибором однозначно російським. Зокрема, лідером «Українського вибору» активно лобіюється вступ до Митного союзу Росії, Білорусі й Казахстану. В. Медведчук постійно заявляє, що перший референдум, згідно з новим законом, має бути проведено з питання вступу України до Митного союзу, щоб «позбутися ілюзій про так звану безальтернативність європейського вибору».

За його словами, 2012 р. став роком початку роботи Митного союзу Росії, Білорусі і Казахстану. Економічна інтеграція колишніх радянських республік, необхідність якої усвідомлювалася вже з моменту розпаду Союзу, знайшла на-решті реальні контури. Україна – поки сторонній спостерігач. Хоча має реальний шанс об'єднати свої зусилля з країнами, близькими їй за рівнем розвитку економіки і з подібною історичною долею. «На відміну від ЄС, Митний союз пропонує Україні рівноправні економічні умови, ми отримуємо вільний вихід на ринки сусідів і вирішуємо одвічну проблему із забезпеченням економіки енергоносіями. Урешті-решт маємо шанс потрапити в перспективну структуру економічної інтеграції на євразійському напрямі. Так, саме наш “Український вибір” нав’язав дискусію про необхідність інтеграції України з МС. Ми спираємося і на думку учених-економістів, і на думку більшості громадян. Але шляхи української влади несповідимі... Тут важливо, щоб ще і з тієї ноги встали...» – зазначив лідер «Українського вибору».

На думку політика, одна з основних причин підтримки євроінтеграції простими українцями – нав’язане уявлення про те, що членство в ЄС швидко наблизить наш рівень соціального розвитку хоча б до середньоєвропейських показників. Проте насправді ситуація кардинально інша: в умовах сучасної кризи соціальний розрив між різними групами країн в ЄС збільшився.

Аргументуючи свою думку, політик приводить інформацію комісара ЄС із соціальних питань Л. Андора, який 8 січня в Брюсселі представив черговий соціальний звіт, згідно з яким бідні країни ЄС стають ще біднішими, стрімко зростає безробіття, тоді як в країнах європейської півночі ситуація відносно стійка.

Підтримує «Український вибір» і особливий статус російської мови. За словами В. Медведчука, за державний статус російської мови виступають до 40 % населення України і ще до 30 % – за спеціальний регіональний статус.

На думку експертів, позиція В. Медведчука щодо вступу України до Митного союзу є привабливою для Кремля, через що, враховуючи до того ж наближеність колишнього керівника Адміністрації Президента до президента

РФ В. Путіна, вони схильні розглядати його як прийнятну для росіян альтернативу «нерішучому» в цьому відношенні В. Януковичу. Як не заохочують В. Януковича в Митний союз, спокушаючи зниженням ціни на газ, той на разі не погоджується. В уряді України заявили, що наступного року «Нафтогаз» купить у «Газпрому» не більше 20 млрд куб. м газу. «Нафтогаз» натомість купуватиме газ у Німеччині, Київ збільшить видобуток блакитного палива на шельфі Чорного моря і збудує термінал для прийому зрідженого газу. А після підписання угоди про видобуток в Україні сланцевого газу, в Росії значно може зрости невдоволення політикою української влади. Одним з проявів такого невдоволення, на думку експертів, стала вимога оплатити недобір газу за 2012 р. в розмірі 7 млрд дол. В. Медведчук одразу ж виступив категорично проти таких дій влади. Зокрема, політик застерігає про екологічні наслідки видобутку сланцевого газу. Він вважає блефом плани українського уряду почати видобуток сланцевого газу спільно з Royal Dutch Shell. «Чесно кажучи, я не вірю в реалізацію планів щодо розробки сланцевого газу на території України. Незважаючи навіть на те, що недавно по ходу давоських заходів у присутності Президента В. Януковича була підписана відповідна угода з концерном Royal Dutch Shell», – відзначив В. Медведчук.

Він привів як приклад LNG-термінал для зрідженого газу – ця історія, не дивлячись на підписання контракту і супутні йому пафосні заяви, закінчилася нічим. Подібне ж фіаско може чекати і плани з видобутку сланцевого газу.

За словами В. Медведчука, всі попередні проекти із забезпечення енергетичної незалежності вели до протилежного результату. «Ми абсолютно непомітно за 2012 р. майже в два рази скоротили виробництво бензину і дизельного палива – і пропорційно збільшили його імпорт», – відзначає лідер «Українського вибору».

Він нагадав, що минулого року була втрачена істотна частка транзиту російського газу до Європи, що стало ще одним ударом по амбітних планах українського уряду. Проте головною перешкодою на шляху сланцевої технології В. Медведчук називає екологічні проблеми. «Уявіть, що в підземні пласти почнуть закачувати хімічні реактиви – це є необхідною складовою технології “здобичі” газу. Ви що, хочете отруїти воду в регіоні, де живе більше мільйона українців? Ви уявляєте собі масштаби катастрофи? Це жахлива перспектива. Сумніваюся, що люди у владі дійсно готові піти на подібний експеримент, тому що якщо вони зроблять це, то в країні виникнуть такі проблеми, порівняно з якими так звана “енергетична” незалежність» відійде навіть не на другий план», – упевнений В. Медведчук.

У цьому контексті 1 лютого «Український вибір» провів мітинг під стінами Донецької облдержадміністрації проти видобутку сланцевого газу. «В Україні немає територій, де можна було б безпечно проводити видобуток сланцевого газу», – заявив координатор «Українського вибору» в Донецькій області Є. Кудряшов.

За його словами, метод гідророзриву, використовуваний при цьому, отруїть воду в Сівєрському Дінці, яка живить всю область. Її не можна буде пити, в ній не можна буде купатися і використовувати взагалі. «Ми забудемо про воду з-під крану чи з джерела! Для нашого регіону це може мати воістину катастрофічні наслідки: домашні тварини почнуть вимирати. Отруєне м'ясо і риба потраплять до нас на стіл. Крім того, газ і важкі метали будуть змішуватися з водою – це загрожує пожежами та вибухами», – зазначив Є. Кудряшов.

Проте експерти не такі категоричні, і багато хто вважає, що це вигідно Україні. Що ж до претензій Росії, то і ці проблеми можна вирішити. Як зазначають експерти, «Газпром» може судитися з «Нафтогазом», але перспективи виграє в Стокгольмі цю судову справу в «Газпрому» вельми туманні.

Разом з тим подібні дії українського уряду не покращать ставлення російської влади до В. Януковича і уряду України. З погляду Москви, В. Янукович не виправдовує покладених на нього сподівань, а В. Медведчук займає більш конструктивну позицію, що й може у підсумку вплинути на «Український вибір» Кремля...

На думку експертів, позиція «Українського вибору» говорить про серйозні наміри В. Медведчука. Хоча він не заявляв про бажання очолити державу, утім його критика влади і акцентування її нездатності вирішувати державні проблеми автоматично актуалізують питання про те, хто має прийти на зміну цій владі? Відповідь зрозуміла... Проте, можливо, плани політика не настільки амбітні і він лише намагається сприяти зближенню Росії й України, посиленню російський вектора в міжнародних відносинах України (*Новим президентом стане той, хто не цурається соціальних мереж* // <http://24tv.ua>. – 2012. – 13.11; *Медведчук – нарушитель «конвенции»?* // <http://gazeta.ua>. – 2013. – 21.01; *Політолог пророкує ще одне фіаско Медведчука* // <http://24tv.ua>. – 2012. – 21.12; *Медведчук: «Український вибір» виступає за побудову в Україні системи прямої демократії* // <http://www.rbc.ua>. – 2012. – 28.12; *«Український вибір» насправді російський* // <http://www.wz.lviv.ua>. – 2012. – 26.11; *Медведчук просит власть не травить миллионы украинцев* // <http://www.bagnet.org>. – 2013. – 28.01; *Вступление Украины в ТС экономически обоснованно* // <http://www.bagnet.org>. – 2013. – 25.01; *Сближение с ЕС не улучшит жизнь украинцев* // <http://www.bagnet.org>. – 2013. – 23.01; *Украина может превратиться в колонию* // <http://www.bagnet.org>. – 2013. – 23.01; *Вопрос вхождения Молдовы в Таможенный Союз переходит на международный уровень* // <http://alfanews.md>. – 2013. – 25.01; *«Украинский выбор» объединил ветеранов-силовиков* // <http://kr.ua>. – 2013. – 1.02; *В. Медведчук: Суднобудівну галузь України може врятувати приєднання до Митного союзу* // <http://www.rbc.ua>. – 2013. – 30.1; *«Український вибір» закликав громадські організації захистити природне середовище* // <http://www.unn.com.ua>. – 2013. – 31.01).

Наука – суспільству

Міжнародне співробітництво в галузі науки і освіти

Україна та Індія за підсумками двосторонніх переговорів на вищому рівні 10 грудня підписали ряд угод про надання взаємної правової допомоги, співпрацю в науково-технічній сфері, галузях ядерної безпеки й охорони здоров'я. Про це йшлося в заяві Президента України В. Януковича за підсумками переговорів з прем'єр-міністром Індії М. Сінгхом.

«Сьогодні нами була істотно розширена двостороння договірно-правова база, яка поповнилася рядом угод, зокрема про надання взаємної правової допомоги, співпрацю в науково-технічній сфері, галузі ядерної безпеки й охорони здоров'я», – зазначив В. Янукович.

Зокрема, підписана міжурядова угода про науково-технологічну співпрацю, угода про обмін технічною інформацією і співпрацю у сфері ядерної безпеки і радіаційного захисту, і меморандум про взаєморозуміння у сфері стандартизації, оцінки відповідності та якості.

Сторони також домовилися про проведення днів української культури в Індії і днів індійської культури в Україні в 2013 і 2014 р. відповідно (*Освітній портал* (<http://www.osvita.org.ua/news/67994.html>). – 2012. – 10.12).

* * *

Надзвичайний і Повноважний Посол США в Україні Дж. Тефт висловив подяку уряду України за проведення зустрічі американсько-української робочої групи з питань науки і технологій, яка відбулася 12 грудня 2012 р. Про це йшлося в листі, адресованому Президенту України В. Януковичу.

«Зустріч демонструє єдність наших урядів у переконанні в тому, що підтримка науки, технологій та інновацій стимулює розвиток України і є рівною мірою корисною як для українських, так і для американських громадян. Минулі зустрічі американсько-української робочої групи з питань науки і технологій мали своїм результатом ряд успішних партнерських заходів, серед яких спільна конференція з ядерної медицини у Харкові в жовтні 2011 р., освітні обміни, такі як візит дев'яти керівників українських вищих навчальних закладів до США, що відбувся в грудні 2011 р., а також виставка SparkILab у Мистецькому Арсеналі в Києві в жовтні 2012 р., яку відвідало понад 40 000 гостей», – зазначалося у листі. Посол також відзначив, що впродовж найближчих тижнів українська та американська сторони підготують план співпраці на 2013 р.

Американсько-українська робоча група з питань науки та технологій була започаткована у 2010 р. Група формує пріоритети науково-технічного співробітництва між Україною та США, визначає нові напрями співпраці та координує виконання спільних проєктів. Велика увага приділяється освітнім обмінам та стажуванню молодих учених (*Урядовий портал* (http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=245891990&cat_id=244277212), – 2012. – 19.12).

* * *

Первую очередь украинско-американской нейтронной лаборатории в Пятихатках введут в эксплуатацию в 2013 г.

На строительстве экспериментальной научной установки «Источник нейтронов на подкритической сборке» Национального научного центра «Харьковский физико-технический институт» (ННЦ ХФТИ) завершен ряд общественных подготовительных работ. Об этом сообщил SQ первый заместитель председателя Харьковской облгосадминистрации В. Дулуб. По его словам, вместе с Министерством энергетики и угольной промышленности, которое курирует строительство, и Госатомрегулирования планируется провести запуск первой очереди лаборатории, строительные работы на которой уже завершены.

По его словам, коллеги из США согласны провести такую акцию. Они финансируют все работы по созданию установки от начала и до конца.

В 2010 г. при финансировании США начались работы по строительству на базе ННЦ ХФТИ новейшего источника нейтронов. Создание экспериментальной установки призвано укрепить потенциал украинских научно-исследовательских учреждений в области прикладной ядерной физики и создать базу для получения широкого спектра медицинских изотопов для диагностики и лечения различных видов онкологических заболеваний. Возведение экспериментальной установки завершится в апреле 2014 г. (*STATUS QUO* (http://www.sq.com.ua/rus/news/ekonomika/20.12.2012/pervuyu_ochered_ukrainско_amerikanskoj_nejtronnoj_laboratorii_v_pyatihatkah_vvedut_v_ekspluatatsiyu/институт), – 2012. – 20.12).

* * *

11 грудня 2012 р. Київський національний університет імені Тараса Шевченка (КНУ) відвідала японська делегація: голова ради Центру науково-дослідних стратегій, Агенції з науки та технологій Ю. Хаяші, професор Університету Хокайдо Ясукіро Юкімацу, другий секретар Посольства Японії в Україні К. Сасакі. Вони зустрілися з проректором з науково-педагогічної роботи (міжнародні зв'язки) П. Бехом, проректором з наукової роботи С. Вижвою, заступником начальника відділу міжнародного співробітництва О. Меньшовим.

Юхикіде Хаяші зазначив, що Центр науково-дослідних стратегій знає, що в Україні на високому рівні ведуться фундаментальні дослідження, було б цікаво довідатися про розвиток науки в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка.

Про наукову діяльність університету членам делегації розповів проректор з наукової роботи С. Вижва. Він повідомив, що Київський національний університет імені Тараса Шевченка – перший вищий навчальний заклад в Україні, який отримав статус дослідницького.

Проректор з науково-педагогічної роботи (міжнародні зв'язки) П. Бех детально ознайомив гостей з інформацією про міжнародну співпрацю університету. Він підкреслив, що на цей час університет співпрацює зі 160 вищими навчальними закладами з понад 50 країн світу. З японськими університетами співпраця ведеться з 1991 р. (*Освітній портал (<http://www.osvita.org.ua/news/68056.html>)*. – 2012. – 12.12).

* * *

6 грудня в НТУУ «КПІ» відкрито спільну Українсько-японську навчально-наукову лабораторію експрес-мікроскопії. Обладнання для неї надала університету японська компанія Tokyo Voeki Technology Ltd, а допомогу щодо організації цієї акції – Українсько-японський центр НТУУ «КПІ».

На відкриття лабораторії приїхав президент компанії Tokyo Voeki Technology Ltd Кадзуечі Учїда. У церемонії також узяли участь перший проректор НТУУ «КПІ» академік НАН України Ю. Якименко, заступник першого проректора В. Тимофеев, управляючий директор київського представництва компанії Tokyo Voeki Technology Ltd О. Шпак, керівник Українсько-японського центру НТУУ «КПІ» О. Мідзутані, декан факультету електроніки В. Жуйков, декан фізико-математичного факультету В. Ванін, декан інженерно-фізичного факультету П. Лобода, працівники, викладачі, науковці, аспіранти і студенти НТУУ «КПІ».

Факультет електроніки, на кафедрі мікроелектроніки якого працюватиме лабораторія, отримав настільний растровий електронний мікроскоп NeoScore JCM-5000 виробництва фірми JEOL у комплекті з вакуумним насосом, напилувач Neo Coater у комплекті з форвакуумним насосом, ноутбук HP Compaq nx7400, комплекс оптичної мікроскопії, до якого входять оптичний мікроскоп AZ100 в комплекті з цифровою камерою DS-Fi1, контролером цифрової камери DS-U2 та програмним забезпеченням NIS-Elements D, інвертований металографічний мікроскоп ECLIPSE MA100, стереомікроскоп SMZ1000. Загальна вартість нового обладнання становить приблизно 1 млн 900 тис. грн.

Лабораторія експрес-мікроскопії стане вдалим доповненням відкритого торік на базі цього факультету Науково-навчального центру «Наноелектроніка і нанотехнології», основою якого є модульний нанотехнологічний комплекс НаноФаб-100. У ній можна буде робити експрес-аналізи і

попередньо досліджувати відповідні зразки матеріалів, а на обладнанні НаноФаб – проводити більш глибокі дослідження і, у разі потреби, відпрацьовувати окремі технологічні прийоми і моделювати наноструктури та наноелектронні пристрої, або навіть забезпечувати їх дрібносерійне виробництво.

Зауважимо, що сфера застосування обладнання лабораторії експрес-мікроскопії не обмежується лише нанотехнологіями. Його можна використовувати також у матеріалознавстві, хімії, біології, геології, і, звісно, в операціях контролю якості виробництва.

Певна річ, використовуватиметься нове обладнання як для наукових досліджень, так і для проведення лабораторних робіт зі студентами. Причому займатимуться на ньому не лише студенти факультету електроніки, а й представники інших факультетів НТУУ «КПІ», насамперед, фізико-математичного й інженерно-фізичного. Понад те, серед майбутніх його користувачів будуть, напевно, і представники інших наукових організацій і промислових підприємств. Тим більше, що завдяки відкриттю цієї лабораторії можливості проведення сучасних досліджень за допомогою комплексу апаратури для рентгеноструктурного аналізу і мікроскопії, якою обладнані інженерно-фізичний факультет і факультет електроніки, значно розширилися. Тож НТУУ «КПІ» отримав ще один потужний елемент забезпечення реалізації у своїй науково-освітній діяльності замкнутого циклу «підготовка кадрів – наукові дослідження – виробництво» (*Національний технічний університет України «КПІ»*) (<http://kpi.ua/tokyo-boeki>). – 2012. – 7.12).

* * *

Студенти Вінницького національного технічного університету стали срібними призерами відкритої олімпіади Чехії та Словаччини з програмування. На запрошення директора Європейських олімпіад студентської першості світу з програмування ACM-ICPC, професора Технічного університету в Празі Б. Маннної команда студентів-програмістів Вінницького національного технічного університету, відвідавши Чеську Республіку, долучилася до конкурсної боротьби за збільшення квоти південно-східного Європейського регіону у фіналі першості світу з трьох до чотирьох місць. Крім українських студентів із Вінниці взяли участь 112 команд із дев'яти провідних університетів Чехії та Словаччини (*Вінницька обласна державна адміністрація*) (http://www.vin.gov.ua/web/vinoda.nsf/web_alldocs/Doc2QKUK). – 2012. – 6.12).

Здобутки української археології

5 грудня в Кіровограді вітчизняні археологи за круглим столом підбили підсумки археологічного року. Кіровоградщина – дуже багатий

регіон у плані історичної схоронності унікальних пам'яток археології. Одним з показників цього стали дослідження українсько-британської експедиції на території Новоархангельського району. У них взяли участь представники дев'яти держав, що говорить про важливість і масштаби даного дослідження. Ученим вдалося розкопати перший відомий храм у межах поселення трипільської культури, який вважається найбільшим поселенням людей Давньої Європи (6000 років). На території того ж району вже 15 років тривають дослідження міста часів Золотої Орди. Над вивченням знахідок працювали вчені Інституту археології НАН України та Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова. Тут розкопали найдавнішу стоянку неандертальців Андріївка-4, яка датується часом 60–80 тис. років до н. е.

Древнє святилище було досліджено кіровоградськими науковцями на території Добровеличківського району. Там були знайдені поки незрозумілі кола, які, за попередніми висновками, могли бути найдавнішою обсерваторією або святилищем. Також на території області розкопано багато поховань, знайдено найдавніший вівтар трипільців, який вже переданий обласному краєзнавчому музею у власність, де нині проходить реставрацію.

Усі археологи та вчені зійшлися на тій думці, що басейн Синюхи просто феноменальний у плані історії. Тут присутні залишки всіх відомих епох, які існували раніше, при тому досить непоганої схоронності. На одних з розкопок виявили стародавній металургійний комплекс, який ще не повністю вивчений (*АРАТТА. Український національний нормал* (http://www.aratta-ukraine.com/news_ua.php?id=19254). – 2012. – 13.12).

Енергоощадні технології

Відкрито базисний склад вугілля МК «Запоріжсталь». Будівництво цього об'єкта є завершальним етапом у реалізації масштабного проекту комбінату – будівництва комплексу з вдування пиловугільного палива. Як розповів генеральний директор МК «Запоріжсталь» Р. Шурма, реалізація цього проекту дасть можливість підприємству знизити споживання природного газу майже вдвічі. Отже, собівартість чавуну, який виробляється «Запоріжсталлю», буде знижено майже на 15 %. За рахунок зменшення споживання коксу у виробництві продукції також буде досягнуто певний екологічний ефект. Кількість викидів парникових газів у атмосферу зменшиться на 300 тис. т на рік у перерахунку на CO₂. Завдяки будівництву базисного складу вугілля на «Запоріжсталі» було створено 88 нових робочих місць.

Загальна вартість будівництва комплексу з вдування пиловугільного палива на МК «Запоріжсталь» становила більш ніж 1 млрд грн. Будівництво останнього об'єкта комплексу – базисного складу вугілля – обійшлося

підприємству в 350 млн грн (*Запорізька обласна державна адміністрація* (<http://www.zoda.gov.ua/news/17647/na—zaporizhstali-zaversheno-realizatsiju-proektu,-yakiy-dozvolit-pidprijemstvu-zniziti—spozhivannya-prirodnogo-gazu-dvichi.html>)). – 2012. – 7.12).

Альтернативні джерела енергії

Студенти Національного гірничого університету України (НГУ) створили автомобіль на сонячних батареях. Ця ідея виникла у студентів під час виконання курсової роботи, основою для якої і стала унікальна машина.

У Дніпропетровську студенти обкатали свій новий електромобіль із заряджанням від сонячної батареї. Максимальна швидкість машини – 20 км/год, пробіг без додаткового заряджання – до 3,5 год.

Транспорт досить простий у використанні: батареї студенти паяли самі, а кермо взагалі зняли з велосипеда. «Він може працювати як рекламна площа, на ньому можна їздити куди завгодно і він не забруднює атмосферу», – зазначив завідувач кафедрою автомобілів і автоспоживачів НГУ К. Бас.

Переваги такого електромобіля в тому, що він економічний і безшумний. Винахідники також вважають своє дітище рентабельним (*Освітній портал* (<http://www.osvita.org.ua/news/68048.html>)). – 2012. – 12.12).

* * *

У Запоріжжі на даху виставкового центру встановили фотоелектричну установку. Запуск відбувся в межах пілотного проекту «Сонячний дах України» Німецької енергетичної агенції. Така ж установка вже працює й на даху Посольства Німеччини в Києві. Загальна потужність запорізької станції перевищує 32кВт. Фінансування проекту повністю взяло на себе Німецьке федеральне міністерство економіки та технологій. Німецькі спеціалісти також виконували й усі монтажні роботи.

У рамках програми «Сонячний дах України» Німеччина проводить й освітню роботу. Організовує семінари щодо роботи фотоелектричних установок, надає інформацію населенню та зацікавленим особам щодо сонячної енергетики, діляться досвідом впровадження технологій у різних галузях та допомагає у налагодженні зв'язків між німецькими та українськими компаніями (*Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України* (<http://saee.gov.ua/archives/3589#more-3589>)). – 2012. – 20.12).

Інформаційні технології

11 грудня 2012 р. у столиці відкрили Київський інноваційний інкубатор «iHub», де спеціально обладнані приміщення та майно будуть надаватися молодим підприємцям та стартап-командам для розвитку їхнього бізнесу. Цільова аудиторія проекту – це учні старших класів шкіл, студенти професійних та вищих навчальних закладів, приватні підприємці, що створюють проекти у сфері інноваційних технологій, насамперед, IT-напряму. Інноваційний інкубатор «iHub» розташовується на території Торговельно-промислової палати і розрахований він на 65 місць, тобто приблизно на 20 стартап-команд.

Створення інкубатору «iHub» стало можливим завдяки об'єднанню зусиль Міжнародного благодійного фонду «Сід Форум Україна», Торговельно-промислової палати та Державної корпорації промислового розвитку Норвегії SIVA.

Після відкриття інкубатору між столичною міськдержадміністрацією та учасниками проекту – президентом ТПП С. Скрипченком і головою правління МБФ Д. Подолєвим – було підписано угоду щодо подальшої співпраці в питанні розвитку інноваційної інфраструктури.

Крім того, також стартував один із найважливіших заходів IT-галузі – Міжнародний інвестиційний форум Seed Forum Kyiv, мета якого – обмін міжнародним досвідом реалізації стартапів, пошук рішень та можливостей їхньої підтримки, розвитку венчурного інвестування (*Київська міська державна адміністрація (<http://kievcity.gov.ua/novyny/1907/>). – 2012. – 11.12*).

* * *

Українці О. Дунаєв та І. Філер створили сервіс із перетворення аудіофайлів на текст – TranscribeMe. Програма розшифровує звуковий ряд та ділить його на відрізки тривалістю 10–15 секунд. Ці відрізки вона надсилає транскрайберам, які одночасно перепереверяють за машиною розшифровку тексту. Цей метод заощаджує час і витрати, при цьому гарантує 100-відсоткову якість розшифровки.

Ідея сервісу у підприємців з'явилася завдяки дружинам. 31-річний Філер одружений з адвокатом, і їй доводиться розшифровувати велику кількість записів.

Раніше гіганти індустрії – Apple Siri і Google Audio Transcriber – вирішували проблему розшифровки за допомогою машинної обробки. Цей метод швидкий, дешевий, але якість – не завжди задовільна. Інший спосіб розшифровки аудіофайлів – це аутсорсинг, завдання так званим транскрайберам з Індії, Китаю та інших країн, що розвиваються.

Першими в компанію повірили члени сімей засновників, їхні друзі та знайомі. Спільними зусиллями вони вклали в TranscribeMe 600 тис. дол. На ці

гроші компанія створила онлайн-платформу і мобільні додатки під iPhone та Android.

Сьогодні в команді проекту працюють 16 осіб. А на самій платформі – близько 3000 транскрайберів-фрілансерів із країн Азії. TranscribeMe заробляє небагато – за минулий місяць сервісом скористалося всього близько сотні клієнтів. Основні замовники – медики, юристи, викладачі та студенти. Ціна залежить від розміру файлу, у середньому – близько долара за хвилину аудіозапису. «Вихід на окупність запланований на кінець 2013 р.», – повідомив О. Дунаєв.

У листопаді 2012 р. компанія отримала 900 тис. дол. від ангельських та венчурних фондів, один з яких – TA Venture. Сьогодні у двох засновників – 40 % компаній, інші 60 % належать інвесторам, включаючи сім'ї, друзів та знайомих (*Освітній портал (<http://www.osvita.org.ua/news/68061.html>). – 2012. – 12.12).*

Питання екології та уникнення техногенних катастроф

Днепропетровские ученые из НГУ разработали уникальную методологию оценки экологической ситуации, которая точнее всего показывает картину влияния окружающей среды на здоровье людей. Ключевым моментом этого метода является изучение живой клетки – растений и даже человека.

В арсенале множества исследований, проводимых учеными, есть тест с цветком традесканция, наглядно демонстрирующий, как губительно может быть для организмов проживание на территории, подверженной промвыбросам. «Традесканцию высаживают в одинаковую землю в несколько горшков. Когда появляются бутоны, их развозят на различные территории (от заповедников, до цехов предприятий), и оставляют там на определенный срок. Если в земле или в воде накапливаются мутагены (химические и физические факторы, вызывающие мутации. – Авт.), то в растениях происходит мутация клеток. Если такое замечается на определенной территории, то процесс мутации может происходить во всех живых организмах, проживающих там – животных и людях», – рассказала завкафедры экологии НГУ А. Горвая.

Кроме исследований клеток ученые также учитывают показатели заболеваемости людей и уровень промвыбросов. В результате группа ученых создала не только самую точную экокарту Днепропетровска, но и области. Согласно ей, тяжелее всего обстановка в городах, где производится добыча полезных ископаемых и развита промышленность (подробнее см. на карте) (*Скиданова М. Экокарта Днепропетровщины // Сегодня (<http://www.segodnya.ua/regions/dnepr/butony-rasskazali-gde-opasno-zhit.html>). – 2012. – 24.12).*

Освіта та кадрове забезпечення в Україні

17 грудня в Національному технічному університеті України «Київський політехнічний інститут» відбулося офіційне відкриття трьох навчальних лабораторій, обладнання для яких передали університету компанія ДТЕК і Публічне акціонерне товариство «Київенерго». Нову техніку отримали три факультети, які готують фахівців для енергетичної галузі.

Обладнання, встановлене на теплоенергетичному факультеті, дасть змогу використовувати у навчальному процесі комп'ютерні методи досліджень теплообмінних, гідроаеродинамічних процесів та процесів спалювання в енергетичному обладнанні – тобто ті методи, які нині широко використовуються в сучасній електроенергетиці.

На факультеті електроенергетики та автоматики створено лабораторію-імітацію трансформаторної підстанції, фактично – науково-навчальний полігон для набуття студентами навичок з автоматизованого керування електромережами, релейного захисту і автоматики. До речі, ця лабораторія дає можливість проводити в КПІ й перепідготовку фахівців енергетичних компаній – цю роботу вже розпочато.

Третьою стала навчально-виставкова лабораторія з курсів «Електричні та електронні апарати», «Релейний захист та автоматика», яку відкрито в Інституті енергозбереження та енергоменеджменту. У ній студенти зможуть досліджувати на практиці й відпрацьовувати прийоми захисту електромереж від аварійних режимів.

Нові лабораторії, вартість яких становить приблизно 700 тис. грн, значно зміцнюють матеріальну базу для підготовки в КПІ сучасних спеціалістів для підприємств енергетики. Причому це не останнє обладнання, яке компанія планує передати київським політехнікам: як зауважив О. Кучеренко, до 2014 р. у розвиток лабораторної бази університету буде вкладено ще 1,5 млн грн (*Національний технічний університет України «КПІ»* (<http://kpi.ua/12-12-17>). – 2012. – 17.12).

Охорона здоров'я

В Криму вперше проведена операція на позвоночнику с установкой имплантата через брюшную полость. 28 ноября 2012 г. в отделении нейрохирургии КРУ «КТМО «Университетская клиника» состоялось оперативное вмешательство по поводу прогрессирующего нарушения функции позвонника II степени (спондилолистез L5-S1 позвонков с выраженной неврологической симптоматикой) – это прогрессирующее смещение позвонков относительно друг друга, в результате которого пациентка могла потерять способ-

ность ходить. Операция длилась около семи часов. Оперирующая бригада в составе пяти человек под руководством нейрохирурга, кандидата медицинских наук. В. Касьянова достигла проблемных позвонков через брюшную полость и установила имплантат из никелида титана. «Это новое слово в хирургии данной патологии в Украине. Уникальность операции заключается в том, что очень необычный доступ», – рассказал В. Касьянов («КОММЕНТАРИИ:» (<http://life.comments.ua/2012/12/11/376695/krimskie-hirurgi-prooperirovali.html>). – 2012. – 11.12).

* * *

Специалисты Национального института сердечно-сосудистой хирургии им. Амосова впервые в Украине провели уникальную операцию по протезированию аортального клапана без вскрытия грудной клетки. Институт стал первым лечебным заведением в стране, в котором проводят транскатетерное протезирование аортального клапана как альтернативу операции на открытом сердце для пациентов, которые нуждаются в замене клапана.

Эндоваскулярная имплантация биологического протеза аортального клапана может стать реальной альтернативой традиционным хирургическим вмешательствам. С начала 2007 г. эта система была имплантирована более чем 35 тыс. пациентам во всем мире. Принцип метода заключается в том, что протез клапана вводят в сердце с помощью внутрисосудистого катетера. В частности, первому в Украине пациенту искусственный клапан сердца был введен через артерию, сделав небольшой разрез на ноге.

Тяжелый симптоматический аортальный стеноз чаще всего диагностируется у людей пожилого возраста. Болезнь наступает, когда клапан становится «стенотическим» или заполняется отложениями кальция, которые препятствуют кровотоку от сердца к телу, вызывая такие симптомы как одышка, боль в груди, усталость и учащенное сердцебиение.

Замена аортального клапана на сегодняшний день является единственным методом лечения, а операция на открытом сердце – стандартной процедурой замены. До появления нехирургического лечения пациенты с тяжелым аортальным стенозом имели или противопоказания для операции, или вообще не было альтернативных методов лечения (*Левый берег* (http://society.lb.ua/health/2012/12/10/181921_ukraine_vpervie_proveli_operatsiyu.html). – 2012. – 10.12).

Наукові видання

Колектив науковців Національної академії державного управління при Президентові України представив громадськості свій творчий дорожок, унікальне на теренах України видання: «Енциклопедію державного

управління», основне призначення якої – сприяння розвитку державності, підвищення ефективності державного управління та місцевого самоврядування, формування високого рівня адміністративної культури державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування, розширення їх знань з питань державотворення.

У восьми томах фундаментального наукового видання, яке започаткувало формування підсистеми цілісної термінологічної системи державного управління та місцевого самоврядування, презентована понятійна система термінів з теорії та практики державного управління. Видання Енциклопедії є першою в Україні широкомасштабною спробою селекції, структуризації та інтеграції наукових знань з державного управління, а відтак – закономірним етапом розвитку галузей науки та освіти «Державне управління».

Восьмий том «Енциклопедії державного управління», який має назву «Публічне адміністрування», – результат творчої праці науковців Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президенті України. Він визнаний кращим з-поміж інших, адже є першим в Україні фундаментальним виданням, у якому ґрунтовно представлена понятійно-категорійна система демократичного врядування. Зміст тому охоплює 291 термін, що відображає різні аспекти демократичного врядування: суспільство і соціальний розвиток; громадянське суспільство та громадська участь; аналіз політики; політичний плюралізм і представництво інтересів; політична влада, держава, політична система та політичний режим; демократія і процес демократизації; правова держава та конституціоналізм; державно-територіальний устрій; форми державного правління (моделі врядування); взаємодія владних інституцій; партії і вибори; політичний та управлінський процес і публічне урядування; прийняття рішень, управлінські технології та публічне адміністрування; свідомість, цінності й ідеологічні доктрини; засоби масової інформації. Інформація, яку містить восьмий том Енциклопедії, буде корисна для державних службовців, посадових осіб місцевого самоврядування, науковців, викладачів, магістрів, аспірантів і докторантів, та всіх, кого цікавлять багатогранні процеси розбудови демократичного врядування.

«Енциклопедія державного управління» є досить повною термінологічною системою, якою зручно користуватися в науковій та освітній діяльності, оскільки її статті згруповані тематично за томами, що значно полегшує пошук потрібної інформації. Видання містить 3066 енциклопедичних статей, над змістом яких працювали 713 авторів.

Значний внесок науковців інституту в розбудову науки державного управління відзначено і на персональному рівні: указом Президента України від 29 листопада 2012 р. № 656/2012 завідувачу кафедри державного управління і місцевого самоврядування, доктору наук з державного управління, професору П. Петровському за значний особистий внесок у розвиток вітчизняної

освіти, підготовку висококваліфікованих кадрів для органів державної влади та органів місцевого самоврядування, багаторічну сумлінну працю та високий професіоналізм присвоєно почесне звання «Заслужений працівник освіти України»; завідувач кафедри економічної політики та економіки праці, доктор економічних наук, професор О. Крайник за вагомий особистий внесок у забезпечення розвитку освіти, підготовку кадрів для органів державної влади та органів місцевого самоврядування, багаторічну плідну працю та високий професіоналізм нагороджена Почесною грамотою Кабінету Міністрів України; завідувач кафедри європейської інтеграції та права, доктор історичних наук, професор О. Красівський за вагомий особистий внесок у підготовку висококваліфікованих кадрів для органів державної влади та органів місцевого самоврядування, плідну науково-педагогічну діяльність та високий професіоналізм нагороджений Почесною грамотою Верховної Ради України (*Вголос* (<http://vgholos.com.ua/zhyttya/news/10723.html>). – 2012. – 19.12).

* * *

В обласному центрі Рівного презентували навчальний посібник з нанотехнологій та представили можливості унікальних міні-лабораторій, якими уже сьогодні користуються рівненські науковці та дослідники. За словами директора обласного комунального позашкільного навчального закладу «Рівненська мала академія наук учнівської молоді» О. Андреева, навчальний посібник «Основи нанотехнологій» спрямований на слухачів та дійсних членів Малої академії наук і, безумовно, на тих дітей, які цікавляться нанотехнологіями – нанохімією, нанофізикою, наноелектронікою та наномедициною (*Видавничий дім «ОГО»*) (<http://ogo.ua/articles/view/2012-12-20/36970.html>). – 2012. – 20.12).

Наука і влада

20 грудня 2012 р. президент Національної академії наук України Б. Патон та голова Державного агентства водних ресурсів України (Держводагентство) В. Сташук підписали Угоду про співпрацю між Національною академією наук України та Державним агентством водних ресурсів України.

Метою підписання зазначеної угоди є необхідність належного наукового забезпечення реалізації державної політики у сфері управління, використання та відтворення поверхневих водних ресурсів, розвитку водного господарства і меліорації земель та експлуатації державних водогосподарських об'єктів комплексного призначення, міжгосподарських зрошувальних і осушувальних систем в умовах сучасних змін клімату, для ефективного спільного використання наукового і науково-технічного потенціалу.

Угодою, зокрема, визначено порядок взаємодії та співробітництва між сторонами щодо формування та реалізації на конкурсних засадах пріоритетних інноваційних та інвестиційних програм і проектів, інформаційного та наукового забезпечення у сфері розвитку водного господарства (*Освітній портал* (<http://www.osvita.org.ua/news/68245.html>)). – 2012. – 24.12).

* * *

Під час апаратної наради керівництва Львівської ОДА було презентовано «Концепцію розвитку індустріальних парків Львівської області». Для створення індустріальних парків у Львівській області за пропозиціями райдержадміністрацій відібрано 12 ділянок, з яких сформована карта. Основними районами для індустріальних парків визначено Броди, Буськ, Жидачів, Жовква, Радехів, Яворів та м. Новий Розділ.

Концепція розроблена відповідно до Закону України «Про індустріальні парки» та визначає основи правових, організаційних і економічних умов створення й функціонування індустріальних парків на території області з метою реалізації інвестиційної й інноваційної політики місцевих органів влади і сприяння розвитку усіх видів підприємництва в регіоні. При розробці Концепції враховані завдання Стратегії розвитку Львівщини до 2015 р. та Регіональної програми розвитку малого підприємництва у Львівській області.

У презентованій Концепції визначено мету та принципи створення індустріальних парків, акцентовано увагу на активах та перевагах Львівщини (розташування, промисловість як один з пріоритетів, розвиток інфраструктури, залізничне сполучення, інвестиції, ринок праці, зовнішньоекономічна діяльність). Для підвищення кінцевої результативності функціонування індустріального парку запропоновано фінансові, інформаційно-консультативні, організаційно-адміністративні форми державної підтримки.

Концепція розвитку індустріальних парків Львівської області є складовою частиною Регіональної програми інноваційного розвитку Львівської області на 2012–2015 рр., яка буде винесена на розгляд чергової сесії обласної ради.

Крім того, у межах Програми Транскордонної Співпраці «Польща – Білорусь – Україна 2007–2013» затверджено на фінансування проект «Вирішення проблем техногенного забруднення транскордонних територій в ході ліквідації гірничо-видобувних підприємств Прикарпатських родовищ самородної сірки», поданий у рамках другого конкурсного набору. Проектом передбачено проведення рекультивациі по 60 га територій Роздільського ДХГП «Сірка» та Яворівського ДХГП «Сірка, на яких планується створення індустріального парку. У 2013 р. відбудеться підписання грантової угоди щодо реалізації даного проекту (*Львівська обласна державна адміністрація*

(<http://loda.gov.ua/prezentovano-kontseptsiyu-rozvytku-industrialnyh-parkiv-lvivskoji-oblasti.html>)). – 2012. – 10.12).

* * *

Харківський технополіс «П'ятихатки» може стати прикладом для реалізації подібних проектів в інших регіонах. Як заявив під час Міжрегіонального інвестиційного форуму директор ДП «Національний проект «Місто майбутнього» А. Стефанович, у Харкові є всі умови для успішної реалізації проекту «Технополіс «П'ятихатки». За його словами, надалі технополіс може стати прикладом для реалізації подібних проектів в інших регіонах. «З урахуванням того, що дуже потужні наукові центри знаходяться і в Донецьку, і в Дніпропетровську, і в Одесі, харківський технополіс може послужити певним майданчиком зі вже відпрацьованими технологіями впровадження для цих регіонів. Харків узяв пальму першості, і всі інші регіони можуть переймати у нього досвід. За цим майбутнє», – зазначив А. Стефанович.

«Львів конкурує зараз з Харковом у сфері ІТ, але я вважаю, що найкраще місто для того, щоб займатися високими технологіями, – це Харків. Тут дуже багато переваг, і я впевнений, що технополіс “П'ятихатки” має дуже хороші перспективи в Харкові», – підкреслив у свою чергу директор з розвитку бізнесу РwС Україна Е. Кузич (*Харківська обласна державна адміністрація* (<http://kharkivoda.gov.ua/uk/news/view/id/15468>)). – 2012. – 6.12).

* * *

У приміщенні Івано-Франківського бізнес-інкубатора директор департаменту економіки, заступник голови облдержадміністрації В. Попович провів перше засідання робочої групи з питань створення «Галицького інноваційного кластеру». Мета створення кластеру – вивести виробничі підприємства регіону на європейський рівень розвитку, підвищити їх конкурентоспроможність, вийти на нові ринки збуту продукції, створити нові робочі місця та погасити заборгованість «проблемних» підприємств.

Захід відбувся за участі першого секретаря Генерального консульства Словацької республіки в Україні О. Шкурли, який презентував унію кластерів Словаччини. За підсумками зустрічі досягнуто домовленості щодо створення органів управління для підготовки проектної документації з метою подачі заявки на фінансування створення кластеру в рамках проектів Євросоюзу (*Івано-Франківська обласна державна адміністрація* (<http://www.if.gov.ua/modules.php?name=News&file=article&sid=18216>)). – 2012. – 10.12).

* * *

Ідея створення в Сумській області першого в Україні offline бізнес-інкубатора повного циклу виникла після зустрічі з губернатором Сумщини Ю. Чмирем. Про це під час зустрічі з керівниками підприємств та організацій, підприємцями і студентами Сумщини повідомив керівник компанії Business System О. Афанасьєв. «Ми дізналися про те, що в регіоні створено індустріальний парк “Свема” у місті Шостка на основі моделі “потрійної

спіралі», тобто ефективної взаємодії науки, бізнесу та влади. Ми поспілкувалися з Юрієм Павловичем на предмет створення бізнес-інкубатора, він дуже зацікавився цією ідеєю. Адже по суті саме університетська наука, бізнес і влада, що надає підтримку бізнесу, якраз і є двигуном інноваційних процесів», – зазначив керівник Business System.

Як повідомив керівник бізнес-інкубатора О. Сорока, на сьогоднішній день процес його створення вже проходить, цю ідею підтримали не лише органи влади й особисто губернатор, а й представники сумського бізнесу, а також, що особливо важливо, студенти. «Ми прагнемо створити на Сумщині майданчик для спілкування підприємців, розробки та реалізації нових цікавих проектів, обміну досвідом, навчання молоді, за якою майбутнє», – підкреслив О. Сорока (*Освітній нормал* (<http://www.osvita.org.ua/news/68004.html>). – 2012. – 10.12).

* * *

За словами першого заступника голови Львівської облдержадміністрації Б. Матолича, з метою активізації інвестиційної діяльності в області та залучення інвестицій в економіку регіону 12 жовтня 2012 р., під час XII Міжнародного економічного форуму, було підписано тристоронню Угоду між облдержадміністрацією, облрадою та Держінвестпроект-ом України. «Саме в цій Угоді ми визначили, що пріоритетним напрямком співпраці є впровадження проектного підходу до реалізації стратегії розвитку територій, розроблення спільного плану дій на 2012–2015 роки щодо залучення інвестицій та реалізації національних проектів та їх складових, а також інвестиційних проектів відповідно до стратегічних пріоритетів Львівської області», – наголосив Б. Матолич.

Відповідно до цієї Угоди визначено перелік із восьми Національних проектів, які будуть реалізовані на території Львівщини, серед яких:

- «Енергія природи» – будівництво вітрових та сонячних електростанцій;
- «Нове життя» – створення перинатального центру;
- «Відкритий світ» – облаштування інформаційно-комунікаційної (4G) освітньої мережі національного рівня;
- «Чисте місто» – будівництво сучасного комплексу з переробки твердих побутових відходів (Львівщина входить у 10 міст України для розробки техніко-економічного обґрунтування в рамках цього проекту);
- «Олімпійська надія-2022» – створення спортивно-туристичної інфраструктури;
- «Зелені ринки» – впровадження мережі сільськогосподарських ринків;
- «Індустріальні парки України» – створення індустріальних парків.

Також відповідно до підписаної Угоди сформовано перелік заходів, що зобов'язуються здійснити Держінвестпроект України, облдержадміністрація та облрада щодо підготовки і реалізації національних проектів та їх складових

на території Львівської області (*Львівська обласна державна адміністрація* (<http://loda.gov.ua/u-lvivskij-oblasti-bude-realizovano-8-natsionalnyh-proektiv-bohdan-matolych.html>), – 2012. – 11.12).

До уваги держслужбовця

В. Струнгар, б-р I кат. інформаційно-аналітичного відділу ФПУ НБУВ

Конституції та конституційний процес: реферативно-бібліографічна база даних Фонду Президентів України

Бібліографія країн Європи, Азії та Америки

Australia's Constitution: with overview and notes = [Конституція Австралії: з оглядом і примітками]. – Canberra: Commonwealth of Australia, 2012. – 77 p.

Constitution of Ireland = [Конституція Ірландії]. – Dublin: Stationery Office, 2012. – 237 p.

Faruqi Saleem Shad The bedrock of our nation: our constitution = [Основа нашої нації: наша конституція]. – Kuala Lumpur: Zubedy Ideahouse, 2012. – 258 p.

Johnston Alexander The United States: its history and constitution = [Сполучені Штати: їх історія і конституція]. – Holmes Beach, FL: Gaunt, Inc., 2012. – 302 p.

Moudoudou Placide La constitution en Afrique: morceaux choisis = [Конституція Африки: окремі положення]. – Paris: l'Harmattan, 2012. – 264 p.

Pandey Ashwani Making of the constitution of India = [Створення конституції Індії]. – New Delhi: Abhijeet Publications, 2012. – 288 p.

Roberts J Aart, Hughes E Perry U.S. Constitution: interpretations, court decisions & analyses = [Конституція США: інтерпретації, судові рішення і дослідження]. – Haurprauge, N.Y. : Nova Science ; Lancaster: Gazelle, 2012. – 239 p.

Zhang Qianfan **The constitution of China: a contextual analysis** = [Конституція Китаю: контекстуальний аналіз]. – Hart Publishing UK, 2012. – 281 p.

Бібліографія країн СНД

Абашидзе А. Х. **Конституционные и международно-правовые основы социального государства (на примере Российской Федерации)** / А. Х. Абашидзе // Образование. Наука. Научные кадры. – М., 2012. – № 3. – С. 16–21.

Волкова А. В. **Конституционные основания этической инфраструктуры общества** / А. В. Волкова // ПОЛИТИЧЕСКАЯ ЭКСПЕРТИЗА: ПОЛИТ-ЭКС. – СПб., 2012. – Т. 8, № 2. – С. 215–235.

У статті розглядається проблема формування етичної інфраструктури держави та громадянського суспільства в сучасній Росії. З позицій аксіологічного підходу Конституція постає системою публічних цінностей, що актуалізує вимоги не формальної, а справжньої її легітимації. Автор досліджує суперечливий характер становлення сучасного російського конституціоналізму як спробу формування національного консенсусу та його вплив на розвиток професійної етики. Виконано аналіз проектів професійних етичних кодексів державних службовців, розроблених в період 1997–2010 рр. і діючих регіональних етичних кодексів. Мета розвитку етичної інфраструктури суспільства – конституційна свідомість громадян.

Зеленцов А. Б. **Теоретические проблемы юридического лица публично-го права** / А. Б. Зеленцов, В. К. Нехайчик // Образование. Наука. Научные кадры. – М., 2012. – № 3. – С. 8–15.

У статті розглядається актуальна для правової доктрини пострадянських держав проблема юридичної особи публічного права. На основі теоретичного аналізу у вітчизняному та зарубіжному праві, а також діючих законодавчих постанов федерального і регіонального рівня в РФ пропонується ввести в російське право фігуру юридичної особи публічного права. Правову конструкцію «юридична особа» пропонується розглядати як загальну категорію для всіх галузей права і обґрунтовується необхідність законодавчого закріплення цієї конструкції у федеральному законі.

Копылов М. Н. **Ответственность за опасное вождение по уголовному праву Канады** / М. Н. Копылов, А. Г. Дороднов // Образование. Наука. Научные кадры. – М., 2012. – № 3. – С. 33–36.

Стаття присвячена актуальній і малодослідженій темі відповідальності за транспортні злочини згідно з законодавством Канади.

Муромцев Г. И. **Конституционно-правовые основы административной юстиции в центральноазиатских государствах постсоветского пространства** / Г. И. Муромцев, С. И. Ибрагимов // Образование. Наука. Научные кадры. – М., 2012. – № 3. – С. 27–32.

У статті розглядаються питання конституційно-правового забезпечення захисту прав і свобод громадян від публічної адміністрації в пострадянських республіках Центральноазіатського регіону.

Орлинская О. М. **Ассамблея российских законодателей как вспомогательный механизм взаимодействия между федеральными и региональными законодательными (представительными) органами власти** / О. М. Орлинская // Исторические, философские, политические и юридические науки, культурология и искусствоведение. Вопросы теории и практики. – Тамбов, 2012. – № 9, Ч. II. – С. 106–109.

У статті розглядається діяльність Асамблеї законодавців як дорадчого і консультативного органу із забезпеченням взаємодії між законодавчими (представницькими) органами суб'єктів РФ і Державною думою в період 2008–2011 рр., дається якісна оцінка роботи Асоціації з координації законотворчої діяльності в регіонах, у тому числі на прикладі роботи Парламентської асоціації Приволзького федерального округу.

Филиппова Н. А. **Публичное (народное) представительство: конституционная доктрина как фактор выбора между модернизацией и архаизацией российского государства** / Н. А. Филиппова // ПОЛИТИЧЕСКАЯ ЭКСПЕРТИЗА: ПОЛИТЭКС. – СПб., 2012. – Т. 8, № 2. – С. 5–18.

У статті описані основні конституційні доктрини публічного (народного) представництва, які виникли у Європі і Росії на рубежі XIX–XX ст.: політичні, соціологічні і юридичні. Показано актуальність юридичної теорії публічного (народного) представництва для модернізації Російської держави.

Бібліографічні ресурси України

Нечипоренко Ю. С. **Проблема перехода від номінального до реального конституціоналізму в країнах Центрально-Східної Європи (на прикладі Польщі та України)** / Ю. С. Нечипоренко // Гілея: науковий вісник. Зб. наук. пр. – 2013. – № 68 (№ 1). – С. 703–709.

Розглядається проблема переходу до реального конституціоналізму в країнах Вишеградської групи та Україні. Проаналізовано специфіку конституційного процесу згаданих країн та основні положення нових конституцій. Зроблено висновки щодо трансформації конституційних систем країн Вишеградської групи та України.

Павленко І. А. Перспективи зміни в Україні процедури ухвалення законів та впровадження «органічного законодавства» / І. А. Павленко // Гілея: науковий вісник. Зб. наук. пр. – 2013. – № 68 (№ 1). – С. 657–662.

Проаналізоване існуюче в деяких країнах органічне законодавство та причини, які обумовили його впровадження. Розглядається доцільність виокремлення даної категорії законів в Україні і відповідна зміна процедури ухвалення законодавчих актів у Верховній Раді України.

Присяжнюк І. Запровадження медіації як форми відновного правосуддя / І. Присяжнюк // Вісник Національної академії прокуратури України. – 2012. – № 2 (26). – С. 65–69.

Визначено сучасний стан інституту медіації в Україні та розвиток його в майбутньому з метою альтернативного, позасудового розв'язання спорів і конфліктів між сторонами в кримінальному судочинстві.

Фулей Т. Добір і підготовка суддів та прокурорів у Португалії / Т. Фулей // Вісник Національної академії прокуратури України. – 2012. – № 2 (26). – С. 101–106.

Висвітлено питання добору (засади, процедура, види іспитів тощо), професійної підготовки кандидатів (первинної підготовки) та підвищення кваліфікації (безперервної підготовки) суддів і прокурорів (тривалість, зміст програм та ін.), а також діяльності Центру підготовки суддів у Португалії.

Шаповал Т. Президент України і виконавча влада (конституційний аспект) / Т. Шаповал // Вісник Національної академії прокуратури України. – 2012. – № 2 (26). – С. 44–49.

Проведено аналіз статусу Президента України як носія виконавчої влади в контексті конституційного розвитку і зумовлених ним змін форми державного правління. Акцентовано увагу на тому, що на сьогодні Президент України є главою виконавчої влади як де-юре, так і де-факто. Більше того, він домінує у сфері виконавчої влади.

Для нотаток

Підп. до друку 14.02.2013.

Формат 60x84/16. Друк офс. Ум. друк. арк. 4,42.

Видається в друкованому та електронному вигляді

Адреса видавництва: 03039, м. Київ, просп. 40-річчя Жовтня, 3